

Malmö högskola
Lärande och samhälle

Skolutveckling och ledarskap

Folkhögskola

- en inkluderande verksamhet

Åtta deltagare berättar om sin skolgång

Folk high school - an inclusive program

Eight participants tell their schooling

Eva Marie Bylander

Förberedande kurs inför specialpedagogiska program
Uppsats, grundläggande nivå 15 hp

Examinator: Lotta Andersson
Handledare: Birgitta Lansheim

2012-08-05

Förord

Alla har vi något att berätta. Deltagarna i denna studie var inget undantag. Deras berättelser blev för mig en stark positiv upplevelse och fick mig att reflektera över hur komplex vår uppväxt är och hur det sociala livet påverkar oss. Hur betydelsefull en engagerad vuxen kan vara i våra unga människors liv. Jag är mycket tacksam att över att få ha tagit del i deras berättelser och som lärt mig så mycket.

"Livet kan bara förstås baklänges men det måste levas framlänges"

Sören Kierkegaard

Abstract

En studie inom det specialpedagogiska området, där åtta unga vuxna från folkhögskolans Allmänna linje berättar om hela sin skolgång och vilka faktorer som påverkat deras studier både positivt och mindre positivt. Studien genomfördes genom halvstrukturerade intervjuer och med ett hermeneutiskt tolkningsperspektiv. I berättelserna framgår betydelsen av lärarens engagemang och betydelsen av att kunna anpassa sig till deltagarens nivå. Att få vara som man vill och bli accepterad, ingå i ett sammanhang var också en viktig framgångsfaktor för studier och som flera hittade just på folkhögskolan. Man kände sig inkluderad på folkhögskolan. Gemenskapen i gruppen och tryggheten i att kunna få säga sina åsikter upplevdes som en vändpunkt i den personliga utvecklingen. Deltagarna berättade om hur de mellan ordinarie skola och folkhögskola hittade motivation till att börja studera igen efter mindre intressanta arbeten eller arbetslöshet. Alla i studien bekräftade att de utvecklats mycket både personligt och kunskapsmässigt.

Nyckelord: Berättelse, folkhögskola, inkludering, lärare, personlig utveckling, specialpedagogik, vändpunkt.

A study in the special education field, where eight young adults from the folk high school, Common course, tells of all their schooling and what factors influenced their studies, both positive and less positive. The study was conducted through semi-structured interviews with a hermeneutic interpretation perspective. The stories show the importance of the teacher's commitment and the importance of being able to adapt to the participant level. To be who you want and be accepted, included in a context, was also a key success factor for studies and several just found at the folk high school. You felt included at the folk high school. The Community of the group and the security of being able to say their opinion seem as a turning point in their personal development. Participants talked about how they between regular school and folk high school found motivation to start studying again after less interesting jobs or unemployment. Participants in the study confirmed that the developed much both personally as in terms of knowledge.

Key words: Story, folk high schools, inclusion, teachers, personal development, special education, turning point.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	11
2. PROBLEMFÖRMULERING.....	13
2.1 SYFTE	14
2.2 PRECISERADE FRÅGESTÄLLNINGAR.....	14
3. STUDIENS TEORETISKA INRAMNING.....	15
3.1 BEGREPP.....	15
3.1.1 Deltagare	15
3.1.2 Allmän kurs på folkhögskola.....	15
3.1.3 Motivation	16
3.1.4 Vändpunkt	16
3.2 STYRDOKUMENT.....	16
3.2.1 Folkhögskola	16
3.2.2 Skollagen /LGR94.....	17
3.3 SPECIALPEDAGOGIK.....	18
3.4 TEORETISK FÖRANKRING	20
3.4.1 Lärandet.....	20
3.4.2 Proximala utvecklingszonen	21
3.4.3 Sociokulturellt perspektiv.....	22
4. METOD	23
4.1 HERMENEUTISK TOLKNINGSMETOD	23
4.2 METODVAL	23
4.3 UNDERSÖKNINGSGRUPP	25

4.4 GENOMFÖRANDE	25
4.4.1 Genomförandet av intervjuerna	26
4.5 BEARBETNING AV EMPIRI.....	27
4.6 ETISKA AVVÄGNINGAR	28
4.7 TROVÄRDIGHET	29
5. RESULTAT – DELTAGARNAS BERÄTTELSE	30
5.1 SAMMANFATTNING AV RESULTATET	30
5.2 EN ÅTERBLICK PÅ SKOLTIDEN	31
5.3 FOLKHÖGSKOLAN.....	35
5.3.1 Studiernas innehåll och form	35
5.3.2 Den personliga utvecklingen.....	38
5.3.3 Skillnaden mellan folkhögskolan och grund- och gymnasieskolan	39
5.4 VÄNDPUNKTER.....	41
5.4.1 Positiva vändpunkter	42
5.4.2 Negativa vändpunkter	42
5.5 LÄRAREN.....	43
5.6 MOTIVATION.....	45
6. SLUTSATS OCH DISKUSSION	47
6.1 RESULTATDISKUSSION.....	47
6.1.1 Den lärande situationen	47
6.1.2 Läraren.....	49
6.1.3 Specialpedagogiska tankar.....	51
6.2 METODDISKUSSION.....	53

6.3 PEDAGOGISKA IMPLIKATIONER	54
6.4 FORTSATT FORSKNING	54
REFERENSLISTA	56
BILAGA 1	59
BILAGA 2	60

1. Inledning

I mina möten med vuxna elever på folkhögskolans Allmänna kurs har jag sett hur de från mycket osäker kille/tjej ”rätat på ryggen”, fått gladare ansikte och en lust att lära. Jag har sett möten mellan elever som aldrig känt sig inkluderade i skolan, inte lärt sig de sociala samspelet eller fått känna sig ”normala”, blivit en Kalle eller Lisa med något att berätta. Att då efter en tid, ibland upptill ett läsår eller mer, få uppleva hur dessa elever sträcker på sig, samspejar med andra och till sist får stå med ett ”färdigt” gymnasiebetyg, har fått fler än mig att fälla glädjetårar.

På alla folkhögskolor ska det finnas en Allmän kurs och som erbjuder behörighetsgivande kurser på gymnasienivå. Elever som studerar på den allmänna kursen har oftast ofullständiga gymnasiebetyg eller grundskolebetyg och har som mål att få grundläggande behörighet till högskola. Orsakerna kan vara många varför man inte skaffade sig eller slutförde sina gymnasiestudier. Historiskt var det äldre, motiverade elever som endast gått folkskola, senare 2-årigt gymnasium som skaffade sig sin behörighet på Folkhögskolan. Idag består större delen av elevgrupperna, av elever som har eller haft studiesvårigheter som grundar sig på problem som funktionshinder eller psykisk ohälsa .

När jag började studera specialpedagogik och uppdraget ”En skola för alla”, som Skolverket gett svenska skolor (SFS 1985:1100 1 kap. 2§ och SFS 2010:800 1 kap. 4§) upptäckte jag stora likheter i det specialpedagogiska uppdraget och det uppdrag som folkhögskolan fått av svenska regeringen (SFS 1991:977).

Båda skolformerna menar att oberoende av var du kommer ifrån eller vilka behov av stöd du har i dina studier ska du få en ärlig chans att genomföra dem på bästa sätt. En stor utmaning för skolorna och som kan diskuteras hur dessa mål uppnås då Skolverket (2011) redovisar att tre av tio elever slutar gymnasiet utan slutbetyg och grundskolan visar liknande resultat. Varför ökar då antalet elever som inte får sina grundläggande behörigheter till gymnasieskolan eller högskolan? Kan vuxna elever ge en bild av detta?

På folkhögskolan möts vi lärare dagligen elever som behöver stöd i sina studier och har misslyckats i den vanliga skolan. Min erfarenhet, som lärare på folkhögskola under många år, är att de har med sig inte bara ofullständiga betyg utan också ett stukat självförtroende. På

flera nationella konferenser som jag deltagit i de senaste åren har jag konstaterat att folkhögskolor runt om i Sverige berättar om att antalet folkhögskolelever med behov av stöd i sina studier ökar och då menar jag inte bara de som har ett funktionshinder utan även de som har socioemotionella behov. Givetvis lyckas inte alla på folkhögskolan men enligt min mening är det ovanligt många som lyckas få sin grundläggande gymnasiebehörighet och ovanligt många stärker sitt självförtroende och sin självbild.

Vad är det då som gör att du som folkhögskoleelev lyckas? Finns det något inom folkhögskolan som ger individer större möjlighet till lyckade studier eller ligger svaret hos dem själva? Min plan är att fördjupa mig i unga vuxnas reflektion över sina studier på folkhögskolan och om jag kan hitta något som kan beskriva skillnaden med att studera på folkhögskola och grund- eller gymnasieskola.

2. Problemformulering

Av Folkbildningsrådets fastställda kriterier och fördelningsprinciper av statsbidraget (Folkbildningsrådet, 2012) ska Allmän kurs i första hand vända sig till äldre (minst 18 år) studerande och som saknar grundskole- och gymnasieutbildning. Studier på gymnasienivån ska leda till grundläggande behörighet för högskola. Orsakerna till att elever på Allmän linje har med sig ofullständiga betyg kan vara många. Jag har inte för avsikt att kartlägga orsakerna utan kommer att ha fokus på folkhögskolelevens tankar kring vilka framgångsfaktorer som just den eleven tycker sig behöva för att lyckas i skolan. I årsrapporterna (2012) från Folkbildningsrådet de senaste tre åren visar att studerande på Allmän kurs är nöjda med sina studier, drygt 80 procent av deltagarna på folkhögskolan anser att undervisningen anpassas efter deltagarnas personliga villkor (Folkbildningsrådet 2011). Lika stor andel säger sig ha fått ett bättre självförtroende, och 75 procent tycker att de har blivit bättre förberedda för vidare studier eller arbete. Undersökningen visar också att 20 procent inte får det stöd som de anser sig behöva (a.a.).

Av Arbetsförmedlingen har Folkbildningsrådet fått i uppdrag att genomföra via folkhögskolorna tre månaders långa arbetsmarknadsutbildningar, kallat för ”Studiemotiverande folkhögskolekurs” (Folkbildningsrådet PM 2012), där ett av de främsta syftena är att få deltagarna på kursen att bli motiverade till att börja studera. Rapporten (Folkbildningsrådet, 2012) visar goda resultat och regeringen har tilldelat mer finansiella medel för fler platser på de studiemotiverade kurserna. Enligt Folkbildningsrådets senaste deltagarundersökning visar att 70 procent har blivit motiverade till fortsatta studier och 90 procent kan rekommendera andra till att delta på en studiemotiverandekurs (a.a.). Deltagarundersökningarna visar goda resultat när det gäller deltagarnas synpunkter på folkhögskolornas kurser, oberoende om de har deltagit på de långa eller de studiemotiverade kurserna. Deltagarnas upplevelse av sina studier och trivsel är individuellt och kan bäst belysas genom egna berättelser. Avsikten med min undersökning är att låta de vuxenstuderande få möjligheten att reflektera och berätta om vad som upplevdes bra eller mindre bra med studierna och studiemiljön, både i tidigare studier men först och främst på folkhögskolan.

2.1 Syfte

Syfte är att undersöka vilka faktorer som en vuxen folkhögskolelev på Allmän linje uppfattar som avgörande för att kunna lyckas med sina studier. Vidare att undersöka om det i berättelserna framkommer att det är på folkhögskolan det blir en vändpunkt i studierna eller om det finns i andra bakgrundsfaktorer.

2.2 Preciserade frågeställningar

- På vilket sätt beskriver folkhögskoledeltagaren skillnaden mellan att studera på folkhögskola och på den vanliga grund- och gymnasieskolan?
- Var och när fick deltagaren känslan, upplevelsen av att det vände?
- Hur har studierna på folkhögskola påverkat deltagaren?

3. Studiens teoretiska inramning

Studien berör flera områden inom den pedagogiska sfären. Som bakgrund har jag fokuserat på specialpedagogikens betydelse men även lärarens påverkan för motivationen till att studera. Det sociokulturella perspektivets betydelse för lärande har, genom att jag intervjuat deltagarna, visat att det sociala sammanhanget som råder har varit avgörande för flera av deltagarna i sina studier, vilket har gjort att jag även fördjupat mig i detta område.

3.1 Begrepp

3.1.1 Deltagare

Jag har valt att använda mig av begreppet deltagare om de folkhögskolestuderande som jag intervjuar. Begreppet deltagare är ett välbekant begrepp inom folkhögskolevärlden när de ska beskriva de studerande på skolan. Till stor del beror det på att de är vuxenstuderande och att de förväntas att aktivt delta i undervisningen och den grupp som de tillhör. Min uppfattning är att det stämmer väl in även på min studie då de intervjuade är i fokus och är aktiva i sina berättelser.

3.1.2 Allmän kurs på folkhögskola

Allmän kurs finns på alla folkhögskolor, är en behörighetsgivande kurs som vänder sig främst till de som saknar grundskole- och eller gymnasiebehörighet och önskar behörighet till högskola. På Allmän kurs studerar deltagarna de ämnen som krävs för att få grundläggande behörighet till högskola men även andra grundskole- och gymnasieämnen. Vilka övriga ämnen som ges beror oftast på skolans inriktning och lärargruppens kompetens. Folkhögskolans allmänna kurs kommer att införa en ny behörighetsmodell som följer Gy11 (SFS 2010:800, bilaga 2). Modellen införs successivt från hösten 2012 och från hösten 2013 ska alla allmänna kurser följa den nya modellen. Då jag har intervjuat deltagare som har gått minst ett år och följer den gamla modellen kommer jag att beskriva Allmän kurs utifrån den. Det är ingen större skillnad på den nya och gamla modellen. Deltagaren får efter genomgången kurs ett intyg där folkhögskolan intygar att han/hon har kunskaper motsvarande gymnasieskolans kursplaner. Folkhögskolan har inga betyg utan efter genomförda studier delas ett gemensamt sammanfattande studieomdöme ut till deltagaren där man bedömer dennes studieförmåga samt ett behörighetsintyg på genomförda kurser. Studieomdömet

beskriver deltagarens studieförmåga och dennes förutsättning att studera vidare. Fram till läsåret 2012-13 är studieomdömet indelat i en fyrgradigskala från utmärkt studieförmåga (4) till mindre god studieförmåga (1).

3.1.3 Motivation

Motivation är en inre drivkraft som är avgörande för individens möjlighet till lärande men även för att få till en förändring. Finns inte motivationen till att starta om eller att ta tag i sina studier igen efter att ha misslyckats är det stor risk i att man faller tillbaka till samma beteende. I artikeln ”Motivation nyckeln till lärandet” (Skolvärlden, 2010) beskrivs betydelsen av att ge meningsfullhet och bekräftelse för elevernas och dess lärande. I artikeln (a.a.) anser didaktikläraren L-Å Kernell att det finns en övertro att metoden i klassrummet ger eleverna motivation. Eleven vill se en mening med vad han/hon gör och bli bekräftad för den man vill vara. Begreppet motivation är här kopplat till begreppet proximala utvecklingszonen och den balans som sker när deltagaren får utmaning av sin omgivning och sig själv för att utvecklas.

3.1.4 Vändpunkt

I mitt syfte använder jag mig av frågan om studierna på folkhögskolan blir en vändpunkt för att lyckas med sina studier. Begreppet vändpunkt kan ses som en förändring, vilket jag väljer som betydelse. Hellberg (2007) beskriver begreppet vändpunkt som en förändring som är avgörande för personen. Jag har valt att låta vändpunkt beskrivas som när personen upplever att livet tar en ny riktning, både positiva och negativa händelser i livet.

3.2 Styrdokument

3.2.1 Folkhögskola

Folkhögskola är en skolform som har en 150 år lång tradition inom svensk folkbildning. Folkhögskolan är först och främst till för vuxenstuderande, med en nedre gräns på 18 år på de allmänna kurserna. Folkhögskolan kännetecknats av att den är fri och obunden till några centrala läroplaner och kan själv bestämma vilken profil man ska ha och vilka kurser som ska erbjudas. Folkhögskolorna ägs antingen av en ideell organisation eller av ett landsting/kommun. Finansieringen sker till största delen av statsbidrag. Statsbidraget villkoras (Folkbildningsrådet 2012) genom följande syften:

1. stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin,
2. bidra till att göra det möjligt för människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen,
3. bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället, och
4. bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.

De verksamhetsområden som statens anser vara viktiga att prioritera för folkhögskolan är:

- Den gemensamma värdegrunden, alla människors lika värde och jämställdhet mellan könen.
- Det mångkulturella samhällets utmaningar, folkhögskolan ska vara öppen för alla oberoende etnicitet.
- Den demografiska utmaningen, ungdomar lika väl som pensionärers efterfrågan av aktiviteter och utbildningar.
- Det livslånga lärandet, folkhögskolans unika ställning inom utbildningsvärlden med goda kontakter med civila organisationer och samtidigt som fri och obunden aktör.
- Kulturen, folkhögskolan ska vara en drivkraft för kultur i alla former.
- Tillgängligheten och möjligheterna för personer med funktionshinder.
- Folkhälsa, hållbar utveckling och global rättvisa. De möjligheter som deltagandet ger i form av reflektion över sin livssituation, möte med andra människor samt hur vårt agerande påverkar förutsättningarna för andra (a.a.).

Pedagogiskt kännetecknas folkhögskolorna av att man har mindre studiegrupper och att man förväntar sig att deltagarna aktivt deltar i undervisningen. Då studieformen, som är till viss del obunden av läroplaner, inbjuder till att deltagarna aktivt kan påverka studiernas innehåll och inriktning. Gruppen och deltagarnas egna erfarenheter och kunskap har stor betydelse för läroprocessen.

3.2.2 Skollagen /LGR94

Då deltagarna i studien är mellan 20 – 26 år har läroplanen LGR 94 varit styrande för de regler och normer som gällt i den skola som de studerat i. Jag kommer här att göra en kort sammanfattning av de avsnitt som jag tycker är relevanta för studien. Skollagen (SFS

2010:800) reglerar de rättigheter men även skyldigheter som elever och deras vårdnadshavare har inom skolväsendet. Skollagen (a.a.) beskriver även de krav som ställs på huvudmannen för verksamheten. I första kapitlet, som är gemensamt för alla verksamheterna inom skolväsendet, ges syftet med utbildningen och som visar på ”En skola för alla” och att skolan ska ge varje elev, efter sina egna förutsättningar och behov, det stöd och möjligheter som krävs för att klara av sin skolgång.

4 § Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära.

4§I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. (SFS 2010:800)

I Lpo94 (SKOLFS 1994:1) har skolan som mål att ansvara för att varje elev ska kunna behärska det svenska språket likaså kunna ha grundläggande kunskaper i matematik och kunna använda matematiken i vardagen. Eleven ska även ha grundläggande kunskaper i ämnen som samhälls- och naturvetenskap, tekniska och humanistiska områden. I läroplanen beskrivs de mål och riktlinjer som skolan ska sträva emot för att varje elev ska klara de uppsatta kunskapsmålen.

Skollagen (a.a.) och Lpo94 är tydliga med att skolan ska ge stimulans, stöd och pedagogiska verktyg till alla elever. Lagar är till för att följas och frågan kan då ställas till om varför 3 av tio elever inte uppnår de kunskapsmål som ställs på matematiken i gymnasiet (Skolverket 2011). Skolverkets statistik visar att 12,5% av de elever som slutade årskurs 9 i grundskolan inte klarade av att bli behöriga till gymnasiet (Skolverket 2013). Har vårt moderna kunskapssamhälle blivit så komplext att vi inte kan ha en rättvis skola med de resurser som tilldelas till de svenska skolorna? Eller är det annat som påverkar de resultat som redovisas av Skolverket? Jag kommer inte att diskutera frågan vidare här utan endast ha ovanstående utdrag från skollagen som bakgrund till deltagarnas berättelser om hur deras skolgång upplevdes.

3.3 Specialpedagogik

Specialpedagogik, ett tvärvetenskapligt ämne, och med syfte att främst tillgodose barn, ungdomar att genomföra och klara av sin skolgång med det stöd som krävs. Riktlinjer

beskrivs i skollagen (SFS 2010:800). Specialpedagogik formulerades redan i 1980 års läroplan och med den ideologiska termen ” En skola för alla”. Traditionellt arbetar man med åtgärdsprogram anpassade för den enskilde deltagaren som visar på behov av stöd. De deltagare som avviker från skolans sätt att se på kunskapsutveckling, kompenseras främst med stöd och pedagogisk anpassning, byggda på riktlinjer från medicinska och psykologiska områden (Verneresson, 2002). Nilholm (2011) lyfter problematiken med den negativa klang som specialpedagogik kan få, då de som är i behov av specialpedagogik anses av samhället/skolan vara avvikande från den normalitet som råder, en känsla av exkludering.

Trots denna tradition anser Fischbein (i Nilholm & Björck-Åkesson, 2007) att lika lite som man inte kan bortse från de biologiska förutsättningarna hos deltagaren, så kan man heller inte bortse från det samspel och det sociala sammanhang vi befinner oss i. Det är inte svårt att ingå i ett socialt sammanhang om resurser och en solidarisk gemenskap råder. Dock värderas oftast ett visst beteende eller förmågor högre än andra, en form av normalitet bekräftas. Utmaningen ligger i att läraren får vara uppmärksam på vilken normalitet som råder och arbeta för en tillåtande miljö kring vad som är normalt eller ej.

Som så många, säger vi att skolan är en del av samhället och samhället är en del skolan. De villkor som eleverna befinner sig i, tar de med sig till skolan. Dagens samhälle med en mängd information och höga tempo påverkar även skolan och dess elever. Skolans beredskap varierar när problematik uppstår med kunskapsinhämtning hos eleven. Betydelsefulla faktorer är lärarens attityd och roll i klassrummet, skolans organisation samt skollagar vilka i sin tur påverkar individen (Verneresson, 2002). De möjligheter läraren har att skapa en god social gemenskap och lärande miljö visar att eleverna får en positiv utveckling. Verneresson (a.a.) understryker att graden av elevens självkänsla, självuppfattning och motivation är avgörande för lärande. Det är den specialpedagogiska uppgiften att arbeta för att alla ska få så goda möjligheter som möjligt för kunskapsinhämtning och då främst de som har eller kan få svårigheter i skolan och dess verksamhet (Verneresson a.a.).

Nilholm (2011) påpekar vikten av att ha ett inkluderande förhållningssätt i skolan och dess miljö. Tidigare användes begreppet integrerad verksamhet och fokus lades på individen att denna skulle anpassas till verksamheten och inte tvärtom som begreppet inkludering beskriver. Nilholm och Göransson (Emald 2012) menar att en inkluderande verksamhet låter

alla elever utifrån sina egna villkor och olikheter känna sig delaktiga och får möjlighet att befinna sig i en utvecklande miljö. Dock behöver fem kriterier uppfyllas.

- gemenskap på olika nivåer
- ett enda system (till skillnad från ett för ”vanliga elever och ett för elever i behov av stöd)
- en demokratisk gemenskap
- delaktighet från eleverna
- att olikhet ses som en tillgång

Nilholm och Göransson (a.a.) anser att om skolorna ska kunna ha ett inkluderande förhållningssätt måste börja de börja med ha ett system och inte som nu, uppdelat mellan det normala- och specialpedagogiska systemet.

3.4 Teoretisk förankring

3.4.1 Lärandet

Begreppet lärandet är ett komplext och vitt begrepp och jag kommer här att ge en överblick vad Illeris (2007) benämner som lärandets tre dimensioner, innehåll, drivkraft och samspel.

Enligt Illeris (a.a.) hänvisar han till fyra olika grundbetydelser av ordet lärande. Den första hänvisar till resultatet av läroprocessen hos individen, vad man har lärt sig eller den förändring som skett. Den andra betydelsen kan hänvisas till den psykiska process som sker när individen lär sig något. Tredje grundbetydelsen är samspelsprocessen, de sociala eller materiella förutsättningarna för individens inre läroprocess. Han anser att de tre första betydelseerna hör väl samman i individens läroprocess. Genom det antagandet definierar Illeris (a.a.) medveten en vid definition av begreppet lärande

Lärande är varje process som hos levande organismer leder till en varaktig kapacitetsförändring som inte bara beror på glömska, biologisk mognad eller åldrande. (Illeris 2007, s 13)

Den fjärde grundbetydelsen jämföras lärande med ordet undervisningen. Illeris anser att man ska skilja mellan undervisning och vad individen lär sig. Även Säljö (2000) beskriver lärandet som ett samspel i all mänsklig verksamhet och är inte avhängt till endast skola och undervisning. Illeris (a.a.) påpekar dock att det finns en svårighet att definiera begreppet

lärande då det finns flera olika betydelser av samma ord och detta skapar förvirring inom vetenskapen.

Då deltagarna i denna studie berättar om sin studietid, kommer fokus inte vara på vad de har lärt sig utan hur de har uppfattat sina studier och sitt lärande. Begreppet lärande får sin betydelse genom deras berättelser och hur de klarade sin studietid.

Illeris (a.a.) beskriver två processer som är grunden för att ett lärande ska ske, samspelprocessen och tillägnandeprocessen. Vad som sker mellan individen och omgivningen, ett samspel. Avgörande är hur uppmärksam individen är i läroprocessen. Tillägnandeprocessen handlar mer om att nya impulser ska implementeras i redan befintliga kunskaper, en psykologisk bearbetning.

I Gustavssons (2002) diskussion kring kunskapsbegreppet beskriver han läroprocessen som:

Läroprocessen tar alltid sin utgångspunkt i det subjektiva, i våra tidigare tolkningar och sätt att förstå tillvaron. Men det är i mötet med ny kunskap, med det som är oss själva främmande och annorlunda som en utveckling sker. (Gustavsson, 2002, s 44)

3.4.2 Proximala utvecklingszonen

Partanen (2007) och Säljö (2000) beskriver båda teoretikern Vygotskijs mest kända begrepp som en möjlig utvecklingszon hos människan. Begreppet förklaras genom att varje individ har en utvecklingsnivå utöver den kompetens som denne själv har skaffat sig. Det är i denna zon som individen är mogen för att utvecklas tillsammans med någon, en vägledare som kan tillföra mer kunskap och färdighet. Språket och det sociala sammanhanget är betydelsefullt, och i mötet, dialogen, stimuleras individen till eget reflekterande. Partanen (a.a.) betonar att det är viktigt att individen får arbeta med utmaningar i sin utvecklingszon för att utveckling ska kunna ske. Får individen arbeta inom sin egen kompetens, nivå, blir det tråkigt och omotiverat. Likaså kan kraven bli för höga om individen utmanas ovanför den proximala utvecklingszonen.

Våra förväntningar på deltagaren kan vara för höga men även för låga. Förutfattade meningar om vad deltagaren kan klara av, kan också hämma utvecklingsprocessen. Partanen (a.a.) manar på försiktighet för de prognoser som görs inom specialpedagogiken om deltagare med inlärningssvårigheter. Han menar att det är av stor vikt hur våra förväntningar är, på

deltagaren, för att de ska kunna utvecklas optimalt. Illeris (2007) anger en viss kritik mot utvecklingszonen då han anser att Vygotskijs begrepp lätt kan leda till alltför stark lärarstyrd undervisning. Å andra sidan återkommer Partanen (a.a.) om hur individer utvecklas i samspel med lärande aktiviteter. Samspelet kan ske i olika sammanhang och endast då deltagaren är motiverad och befinner sig på rätt nivå.

3.4.3 Sociokulturellt perspektiv

Det sociala perspektivet beskrivs utifrån att människan är en biologisk varelse med fysiska och mentala resurser och begränsningar. Med hjälp av redskap, verktyg, som språket, reflekterandet och fysiska redskap, exempelvis miljön och läromedel, har vi utvecklats och förändrats (Säljö 2000). Utgångspunkten i det sociokulturella perspektivet grundar sig i Vygotskijs teorier som pekar på just samspelet mellan individen och dess omgivning (Partanen 2007). Säljö (a.a.) har utvecklat perspektivet i lärande situationen och lägger fokus på hur vi lär oss och inte vad vi lär oss. Lärandet sker hela tiden i olika sammanhang, bäst sker lärandet där relationerna är goda. Säljö (a.a.) understryker att i det sociala perspektivet kan vi inte undgå att lära, utan det handlar mer om vad vi lär oss i den situation som vi befinner oss (Säljö a.a.).

Normell (2004) lyfter även betydelsen av att bli bekräftad i olika känslomässiga tillstånd i det sociala samspelet. I de flesta sammanhang söker vi bekräftelse och känslomässigt stöd hos andra. Detta stöd och bekräftelse ger individen en antydning om hur de andra håller med eller inte. Ytterligare påpekar Normell (a.a.) ungdomars stora behov av att få diskutera både med jämnåriga och vuxna om det mesta i vårt samhälle då vårt normsystem i samhället inte är lika tydligt som tidigare. Normell (a.a.) önskar att skolan ger tid för mer samtal i skolan kring frågor om vad som är ett bra liv.

4. Metod

Min studie grundade sig på åtta berättelser av vuxna deltagare som studerar på Allmän linje på en folkhögskola. Genom halvstrukturerade intervjuer har deltagarna fått berätta om sin personliga upplevelse av hela sin skoltid, från förskola fram till att de går på Allmän kurs. Valet av metod beskrivs, urvalet av deltagarna, genomförandet av intervjuerna samt transkriberingen. Avsnittet avslutas med ett resonemang kring trovärdigheten och de etiska aspekterna.

4.1 Hermeneutisk tolkningsmetod

Studien är förankrad i den hermeneutiska tolkningsmetoden. Utgångspunkten är att i det hermeneutiska tolkningsperspektivet söker man inte att generalisera eller förklara utan tolka och förstå fenomen. Vi människor tolkar ständigt varandras beteenden och handlingar samtidigt som vi tar hjälp av vår egen förförståelse som är byggd på tidigare erfarenheter, känslor och inlevelse. Vi bygger samman vår tolkning, förståelse med det som upplevs, till en helhetsbild av vad som studeras. Det växelspel som skapas kallas ofta för ”hermeneutisk cirkel” (Thurén 1991). Thurén påpekar dock att den ”hermeneutiska spiralen” (P-J Ödman, 2007), beskriver processen bättre då du som forskare hamnar i en förändrad förståelse som ger ett nytt vetande och så vidare.

Med min förförståelse inom folkhögskola och utbildning kan jag skapa mig en ny erfarenhet, förståelse, av att intervjua vuxna deltagare på folkhögskola som ger sin upplevelse av sin studietid. Jag kommer inte generalisera eller söka en förklaring utan arbeta med att tolka, förstå de resultat som jag får genom intervjuerna.

4.2 Metodval

Mitt val att använda en kvalitativ metod med ett hermeneutiskt tolkningsperspektiv var ganska enkelt. Först och främst beroende på min problemformulering och mitt syfte. Min avsikt var att få deltagarnas egna personligt färgade berättelser om hur de upplevde sin skolgång från förskola till idag, när de studerar på folkhögskola. I berättelserna letade jag efter faktorer som präglade deras studier på ett positivt eller negativt sätt. Genomförandet gjordes bäst genom halvstrukturerade intervjuer där deltagarna genom vissa gemensamma

frågor fick berätta så tydligt som möjligt om sin skolgång. Genom att låta dem reflektera och ha synpunkter utan några värderingar från min sida, kan jag sedan som Thurén (1991) påpekar, tolka och försöka få en förståelse av deltagarens berättelse som kan öppna upp för annan kunskap, synvinkel, än den generella och för mig till synes givna kunskapen. Då jag har gjort flera intervjuer har detta inneburit att jag har gjort nya tolkningar och min erfarenhet har förändrats och förnyats med ny kunskap enligt den ”hermeneutiska spiralen” (P-J Ödman, 2007).

Även om ett fenomenologiskt perspektiv (Stukát 2011) hade legat nära till hands, var mitt syfte och avsikt att söka efter gemensamma mönster i berättelserna. Se helheten i delarna. Det är de individuella reflektionerna och värderingar som är betydelsefulla i berättelserna och som styr min analys.

För att få den helhetsbild som jag sökte av deltagarnas berättelser, krävdes öppna frågor och längre intervjuer (se bilaga 2). Som Stukát (2011) framhåller krävs det mycket av intervjuaren och till viss del av den intervjuade. Före intervjuerna var jag fundersam över hur jag skulle förhålla mig till en känslös och öppen intervjusituation och som krävde flexibilitet i frågandet? Jag har i mitt tidigare arbete haft möjligheten att hålla i flera liknande intervjuer så jag kände mig någorlunda förberedd. Utmaningen låg i att ha god teknik, visa på vilja att lyssna på deltagarnas berättelser och frågorna på checklistan var väl genomtänkta (se bilaga 2). Till god hjälp i förberedelsen var Nicanders (2011) studie om en grupp elever som inte var behöriga till gymnasieskolans program. Intervjudelens frågeställningar var användbara inför min planering av intervjuerna. Sukát (2011) nämner också hur viktig intervjusituationen är både när det gäller den fysiska miljön, som hur frågorna ställs. Det gällde att den intervjuade förstod frågorna och kunde berätta fritt. Målet var att få deltagaren att reflektera över skillnaden mellan tidigare studier och dagens studier men framförallt fundera över vad som var vändpunkter, utan att jag styrde in dem på vad som var rätt eller fel. Jag ville få dem att berätta utifrån sina egna tankar. Med öppna frågor kunde deltagaren ge de svar som den själv önskade.

Avslutningsvis vill jag understyrka vikten av några av de sju grunddragen i intervjukunskap som Kvale & Brinkmann (2009, s 70 - 71) lyfter fram.

Kunskap som produktion. Hur kunskapen skapas aktivt mellan intervjuaren och intervjupersonen. Denna kunskapsproduktion ägs av båda parter.

Kunskap som samtal. En kunskap som fanns redan på Sokrates tid. Samtalet, berättelser som ett grundläggande sätt att skaffa sig kunskap.

Kunskap som kontext. Det sammanhang som uppstår i en intervju, är enligt den hermeneutiska filosofin något som är just här och nu. Det är den personliga uppfattningen, upplevelsen och den går inte att överföra direkt till ett kvalitativt resultat.

Kunskap som berättelse. Här betonar Kvale & Brinkmann (a.a.) att det är genom berättelsen som vi kan göra vår vardag, våra liv mer begriplig. I detta fall får åtta deltagare berätta om sina liv och göra sin skolgång mer begriplig för mig men även för dem själva.

4.3 Undersökningsgrupp

I min studie ingår åtta folkhögskolestuderande (i denna studie kallas de för deltagare), fyra män och fyra kvinnor. Deltagarna går på Allmän linje på en folkhögskola och har som mål att få grundläggande behörighet för högskola eller utökad behörighet. De studerar på två skilda folkhögskolor, skolornas namn är fiktiva i strävan av anonymitet. Den ena folkhögskolan, Tunedalens folkhögskola, bedriver sin verksamhet i en storstad och den andra folkhögskolan, Hamenäs folkhögskola har sin verksamhet i en mindre tätort. Deltagarna är mellan 20 och 26 år och alla har gått minst ett år på folkhögskola. Urvalet av deltagarna till studien gjordes med hjälp av kuratorn/studievägledaren och linjeledaren på Allmän kurs på respektive skola och de tillfrågade har fått information om studien samt blivit informerade om frivilligheten till att bli intervjuade (se bilaga 1).

4.4 Genomförande

Jag redovisar i kronologisk ordning om hur jag gick tillväga. Genomförandet har flera steg och utmaningar förutom teori- och litteraturstudier. Jag studerade tidigare skrivna uppsatser inom specialpedagogik och som tangerade mitt problemområde, Nicander (2011), Lidberg (2011) samt Enquist (2012). Dessa uppsatser och resultat gav mig idén om att låta vuxna deltagare på folkhögskola reflektera över sin skolgång. Min bakgrund som folkhögskolelärare under många år gjorde att det var nödvändigt att jag uppdaterade mig på den svenska skollagen (SFS

1985:1100 1 kap. 2§ och SFS 2010:800) och Skolverkets uppdrag till skolorna samtidigt som jag jämförde folkhögskolornas uppdrag (SFS 1991:977 och Folkbildningsrådet 2012) . Avsikten var att ha en förförståelse för deltagarnas skolgång samtidigt som det gav mig större möjlighet att kunna ställa passande frågor till deltagarna och deras berättelser. Just förförståelsen anser Thurén (1991) vara ett centralt begrepp inom hermeneutiska studier. Intervjufrågor sammanställdes på en checklista (se bilaga) med frågor som var betydelsefulla och där min problemformulering fanns med implicit i frågorna. Först och främst var checklistan endast till för mitt egna kom ihåg och att deltagaren kunde få ett hum om vad för rubriker vi skulle prata om. Likaså gjorde jag en anteckningsmall som endast var till för kortare noteringar om jag ville återgå till något som de berättade om och inte ville störa i deras berättande.

En mycket viktig aktör för mig var den personal som regelbundet har kontakt med deltagarna på Allmän kurs på respektive skola. Jag drog nytta av mitt kontaktnät inom folkhögskolevärlden och kontaktade studievägledaren/kuratorn på Hamenäs Folkhögskola och linjeledaren på Tunedalens folkhögskola via mail och telefon, där jag förberedde dem och presenterade min studieplan. Jag bifogade min forskningsplan och ett missivbrev (se bilaga) i mailet med hopp om att de skulle bli positiva till min problemformulering och samtidigt blev insatta i min studie. I samtalen med kontaktpersonerna framhölls vikten av deltagarnas anonymitet och frivillighet. Jag betonade också att de som var intresserade skulle vara deltagare på Allmän kurs, för övrigt inga andra kriterier. Båda skolorna var mycket tillmötesgående och intresserade av studien. Vi kom överens om att förfrågan om deltagande skulle ställas av mina kontaktpersoner och med hjälp av mitt missivbrev (se bilaga 1). De fick välja det sammanhang som de ansåg vara bäst, då det var svårt att samla alla som gick på Allmän linje på en och samma gång. Urvalet blev alltså avhängt att kontaktpersonerna som var informerade om studien och genomförandet.

4.4.1 Genomförandet av intervjuerna

Utmaningen låg i att få till hälften av intervjuerna innan loven, vilket skulle försena möjligheten till att få färdigt intervjuerna i god tid. Geografiskt låg en av skolan nära mitt boende och jag fick genom min kontaktperson snabbt två namn på deltagare som anmält sitt intresse. Efter kontakt via telefon träffade jag deltagarna på skolan för en första kort träff. Vi fick möjligheten att lära känna varandra innan intervjun samt att jag skulle kunna informera

dem än mer tydligt om förutsättningar inför min undersökning. En annan orsak var också att den eventuella nervositeten som skulle kunna infinna sig, både hos deltagaren och hos mig, skulle bli mindre om vi träffades innan själva intervjun. Kvale & Brinkmann (2009) lyfter fram betydelsen av vägen till målet, metoden i forskarens arbete. De påpekar att intervjuerna är ett samtal som skapas tillsammans av mig som intervjuare och intervjupersonen. Den interaktion som sker mellan mig och deltagaren tar jag med mig i min analys. Att jag låter deltagarna berätta innebär att min analys kan underlättas.

Under mitt första besök på skolan fick jag kontakt med en tredje person som ville delta i studien. Efter ett första mötet kom vi överens om att göra intervjun dagen efter och då i en av skolans lokaler. En av personerna blev sjuk och jag fick göra den intervjun en dag senare och då på ett bibliotek i dennes hemstad. Andra intervjuomgången gjordes på Tunedalens folkhögskola som ligger geografiskt längre bort från min hemort. Detta innebar att jag träffade de deltagare som anmält sitt intresse samma dag och en kort stund innan intervjun. Tredje och sista omgången gjordes sent i studien och på grund av skollov och arbete med renskrivning av de tidigare intervjuerna. Att ha ett uppehåll i intervjuer, som är så pass detaljerade och intensiva, gjorde att jag fick möjlighet att göra en grov första analys.

Intervjun spelades in i en gemensam vald, av mig och deltagarna, trygg miljö och med mobilen som inspelningsverktyg. Ljudfilen sparades för utskrift i datorn. Första intervjun var lång och varade i över en timma, mycket beroende på min oerfarenhet av berättelseformen men även för att deltagaren hade mycket att berätta. De resterande intervjuerna varade mellan 15 till 55 minuter. Längden av intervjun visade sig vara viktig då deltagarna fick möjligheten att reflektera över vad som hände under sin tidigare skoltid och varför de valde att börja studera igen och då på folkhögskolan. Samtidigt var det viktigt att få tid till att skapa förtroende och en form av samhörighet då deltagarna öppnade upp sina personliga upplevelser för mig.

4.5 Bearbetning av empiri

Kvale & Brinkmann (2009) lyfter fram betydelsen av ordet metod, vägen till målet i forskarens arbete. De påpekar vikten att inte se intervjuer som utskrifter utan att de är samtal mellan två individer. De ger även rådet att göra en analys så fort som mikrofonen stängs av när man intervjuat färdigt, vilket hjälpte till vid transkriberingen.

Att jag har låtit deltagarna berätta utifrån de öppna frågor jag ställde har gjort att jag å ena sidan fick ett detaljerat material som kan underlätta analysen, å andra sidan fick en mängd av utskriven text som tog lång tid att skriva rent och kunde stressa på resultat och analysrapporteringen (Kvale & Brinkmann, 2009). Sammanlagt tog det mig över en och en halv arbetsvecka att skriva ut intervjuerna och antalet utskrivna dokument blev över 150 sidor text. Alla intervjuer har skrivits ut noggrant, vid längre tankepauser har jag använt mig av punkter. Hummande eller andra tankeljud har jag endast tagit med om det har varit kopplat till en känsla. Skratt eller ledsamhet har jag använt mig av vanliga sms förkortningar som ☺ och ☹. Har försökt att hålla mig till talspråket så långt som möjligt. Jag har använt mig av skiljetecken för att göra det mer lättläst för mig.

Efter att gjort en andra kortare analys när jag skrev ut ljudfilerna, läste jag igenom intervjuerna och markerade de svar som rymdes i de begrepp som jag fördjupat mig i och var kopplade till mina frågeställningar. En sammanfattning av deltagarna sammanställdes tillsammans med temarubriker som kan återkopplas till min litteraturstudie och begreppsbeskrivning på handskrivna papper.

4.6 Etiska avvägningar

Enligt vetenskapsrådet Codex konkritiseras fyra huvudkrav av allmän karaktär, *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet* som understryker vikten av individens skyddskrav (Stukát 2011). Skolorna och den berörda personalen har fått information om studien via missivbrev (se bilaga 1), forskningsplan med syfte och frågeställningar samt personligt besök av mig om ytterligare frågor fanns innan studien började. Deltagarna i studien har blivit väl informerade om frivilligheten, både i missivbrevet, muntligt vid första mötet och till sist inför intervjun. De har även fått ta del av studiens syfte och frågeställningar innan intervjun genomfördes. Till sist beskrev jag hur jag kommer gå till väga i det återstående arbetet av studien. Deras berättelser har varit omfattande och välbeskrivande av skoltiden. Något av en personlig dokumentation, därför har deltagarna blivit erbjudna att få de utskrivna intervjuerna samt ljudfilerna mailade till sig innan de raderas. Alla berörda har blivit erbjudna att ta del av resultatet, vilket de också önskade. Skolor och deltagare har fiktiva namn i studien och hänförs inte specifikt till någon av sina skolor.

4.7 Trovärdighet

Betydelsefullt för trovärdigheten är att beskriva detaljerat för läsaren hur jag har gått till väga i genomförandet av intervjuerna samt hur jag har tolkat texterna. Som Kvale & Brinkmann (2009) understryker är den hermeneutiska cirkeln viktig då man analyserar sina texter. En ständig process där jag tolkar hela texten och delar i texten fram och tillbaka för att i denna process få en djupare förståelse av deltagarnas berättelser. Jag är väl medveten om att min bakgrund som mångårig lärare på folkhögskola och förälder till barn i samma ålder som deltagarna påverkar min tolkning av de berättelser som sedermera blivit texter. Då är det viktigt att, som jag gjort regelbundet under intervjun, muntliga sammanfattningar av deras svar för att undvika möjliga misstolkningar mellan mig och deltagaren. Jag är medveten om att deltagarnas mycket positiva inställning till folkhögskolan och dess verksamhet kan tyckas påverka studiens trovärdighet. Bakgrunden till den positiva inställningen kan dels bero på att studien gjordes då deltagarna gått en längre tid på folkhögskolan och då folkhögskolan är en frivillig skolform har de deltagare som inte är nöjda i regel slutat sin utbildning. Dels att urvalet har till viss del skett via skolans personal på skolan och att en viss subjektivitet kan ha funnits med i valet av potentiella deltagare till studien. Men likväl är det deltagarnas berättelser och deras reflektioner som gemensamt framställs i resultatrapporteringen.

5. Resultat – deltagarnas berättelse

5.1 Sammanfattning av resultatet

Jag har medvetet låtit deltagarnas berättelser ta plats i min resultatdel, dels på min kvalitativa metodansats med halvstrukturerade intervjuer, dels och kanske främst på att deltagarnas berättelser har varit så innehållsrika och lärorika för mig som forskare att jag inte kan undgå att låta läsaren också ta del av dem. Resultatdelen är uppdelad i rubrikerna: ”En återblick på skoltiden”, ”Folkhögskolan”, ”Vändpunkter”, ”Läraren” och ”Motivation”. Rubrikerna motsvarar de frågeställningar jag har i mitt syfte med studien, frågor i min intervjumall samt det som var gemensamt för alla, lärarens personliga egenskaper. Jag vill understryka betydelsen av allas svar för det gemensamma resultatet, oberoende av antal personliga citat som redovisas.

Deltagarna som deltog har de fiktiva namnen: Martin, Theo, Linus, Felix, Moa, Anna, Anneli och Sandra. Av dessa åtta har sju av dem gått i den svenska obligatoriska skolan från förskolan till högstadiet, en deltagare har gått i utländsk skola. Flera i gruppen hade inga studiesvårigheter som att läsa och skriva. Minst två kunde läsa och skriva innan sex års ålder. På högstadiet händer det något och fyra av deltagarna gick ut nian antingen med ingen grundskolebehörighet eller med nöd och näppe godkänt. Gymnasiet verkade ändå vara det enda alternativet för alla. Där började fem av deltagarna på individuella gymnasieprogrammet, där de fick anpassad studieform och extra stöd. Sex av deltagarna har som mål att skaffa sig en utbildning på högskolan, de andra två har inte bestämt sig ännu men kan väl tänka sig att läsa vidare.

Mötet med någon vuxen, oftast en lärare, som skapade en relation som kändes äkta var mer betydelsefullt än de pedagogiska metoderna. Tiden på högstadiet var påfrestande för flera av deltagarna, främst med självbilden och motivationsproblem. Samma upplevelse kunde deltagarna även berätta om under gymnasietiden. Hälften av deltagarna har fått muntliga diagnoser som dyslexi och ADHD. Noterbart är att deltagarna inte säger att folkhögskolan har en speciell pedagogik utan att det är den sammantagna upplevelsen, lärarna och gemenskapen med alla deltagare på skolan som gör att de lyckas med sina studier. Att få vara den man vill utan att känna sig annorlunda, höra till en gemenskap är något som alla återkommer till och

som känns som avgörande för studierna. Man vet med andra ord vad man behöver för att studierna ska lyckas och att den möjligheten finns på folkhögskolan.

5.2 En återblick på skoltiden

Alla deltagare tyckte att deras lärare var snälla i den lägre grundskoleåldern och det var inga problem att gå till skolan. De har inga tydliga bilder av sina lågstadielärare. Varför de inte kommer ihåg sina lärare så bra, kunde de inte riktigt svara på. De gick i skolan för alla andra gjorde det och alla kompisarna var där. Det var det som var viktigt, samspelet mellan kompisarna. Tre anger tydligt att rasterna var viktigast och att lektionerna inte var så motiverande, de förstod inte att det var viktigt att lära sig saker. Likväl hade flera av dem lätt för att lära men de kan inte beskriva att de fick känslan av att de utmanades inom sin utvecklingszon (Partanen, 2007) under lektionerna eller av läraren. Theo och Moa beskriver sin känsla hur de upplevde skolan men inte att det var positivt utmanande. Linus lämnades till sin egen värld och en avsaknad av mogen vuxen som visade på de normer som råder i ett socialt samspel (Normell, 2004).

Jag spelade ju fotboll när jag var liten och det lekte vi ju på rasterna i skolan. Och det var en av anledningarna som jag tyckte om att gå i skolan ☺ Anna

Jag har haft ganska lätt för att lära mig. Jag har alltid tyckt om att vara i skolan. Har alltid tyckt om mina lärare men det var kompisarna som mest drog. Sandra

Det har jag ju alltid fått höra; att du har så mycket potential som du inte använder, du är för lat för att använda liksom. Men jag lärde mig läsa själv när jag kanske var fem. Moa

Jobbigt faktiskt, väldigt jobbigt var det. Jag gjorde ingenting nästan. Jag hoppade runt på golvet och retade de andra barnen i klassen. Och ingen tog tag i mig och började engagera mig i själva läsandet och skrivandet. Linus

Ja, grejen var det att det fungerade för bra egentligen. Och så märkte de att jag hade lite svårigheter med vissa saker att jag var jättebra på andra saker. Så när jag var sju år tror jag så fick jag en ADHD eller DAMP tror jag det var på den tiden. Ja jag skulle göra saker nu och nu och det ska vara gjort och det ska vara bäst. Liksom allt var tvunget att det skulle vara perfekt. Theo

Alltså jag tyckte det var roligt för det, för varje dag så träffade man sina vänner. Men jag tänker inte så mycket på skolan för det är ok. Anneli

Tre deltagare uppger personlig kris under högstadiet. Flera trivdes inte med sig själv och flydde undan inte bara skolan utan även klasskamraterna. Martin hittade sin tillflykt i datorns värld, där han också blev positivt bekräftad, bland äldre kompisar och i de resultat som han fick i datorspelen.

Men då hade jag blivit så totalt skol, alltså skolan var inte alls intressant för mig. Jag bara skolka ville bara vara ute och träffa kompisar. Moa

Ja, det var nog mest så här. Socialt sitt här, med.... Hur man hanterar skolgång liksom att man ska upp på morgonen man ska dit och alltså hela systemet, skolsystemet helt enkelt. Det blev jättejobbigt och då märkte jag att jag fick det svårare och svårare. Man menar då ... även var lite så där på lågstadiet, jag var väldigt lättretligt och aggressiv. Jag vet inte det blev bara var så. Theo

Inte bara i skolan, utan, ute i verkligheten på nåt sätt. Så det blev väl som någon verklighetsflykt. Jag spenderade mer, mer med tid framför dator och mindre tid i skolan. Och mindre och mindre tid med kompisar också. Och så fortsatte det ganska länge. Men jag fick godkänt i allt utom idrott. Martin

Där har jag haft jobbigare, hamnade i en klass som vi inte kom överens i. Rektorssamtal, mycket föräldrasamtal . Lärare som slutat och bytte lärare nästan varje år i svenska, engelska, matte, No och So. Jag klara precis 9:ans matten, pga av vi bytte lärare så ofta. Bytt mattelärare i varje år ända till nian. Sju åtta lärare hade jag. Sandra

Det är först på högstadiet eller på gymnasiet som de hittar lärare som har betytt något för dem. Två deltagare säger sig ha mött den bästa läraren på högstadiet. En engagerad person som såg och bekräftade dem, brydde sig och var erfaren. Här bekräftar deltagarnas berättelser VernerSSons (2002) analys av att lärarens attityd och roll påverkar tydligt deras personliga utveckling.

Men jag tror mycket varför jag inte gav upp så lätt, var ju på grund av de lärarna som jag hade då. För dom, alltså, jag hade mycket bättre kontakt med dom. Speciellt en när jag gick i åttan och nian.Ja det var verkligen så att alla tyckte om våra lärare. Alla verkligen. Så var det mer att dom frågade; "är det nåt som har hänt?". "Varför det går så här eller så här?", det kunde varit såna grejor och kanske ibland kanske det var någonting och då kände man att man ville prata. Och då var liksom inte som glöm det och ta dig i kragen och börja plugga. Utan det var det aldrig liksom. Det var mer att försök ta dig i din takt för du kommer att komma in i det och jag vet att du kan det jag vet om att du kan det. Anna

Det var min klassföreståndare faktiskt. Han var en väldigt klok man, faktiskt. Jag tycker fortfarande den bästa läraren som jag någonsin har haft..... Ja jag vet inte hur det gick till heller. För jag vet, vad jag vet hade han inte heller mött något barn med liknande besvär. Utan det var bara alltså det lät liksom som livserfarenhet typ rakt igenom. Han hade också varit med om alltså med sig själv liknande när han var liten och så. Så pratade han med hur man kan göra annorlunda. Ja du behöver ju inte alltid reagera du kan prata med mig om det är något. Han var jätte... Theo

Ingen av de deltagare som började på gymnasiet säger sig ha valt rätt program. Orsaker som angavs var flera, motivationen saknades, trivsel eller helt enkelt ett felaktigt val eller att alternativen som fanns (på grund av för låga poäng) inte passade dem. Flertalet av deltagarna uttalar sig över att de inte trivdes i klassen. Det fanns ingen gemenskap i gruppen och konflikter var tydliga i gruppen.

Där har vi också haft det ganska stökigt. Där var vi 32 elever och sju killar och det är ganska mycket tjejer och det blir mycket rivalitet tycker jag. Det var intriger från start..... Mycket tjejer och mycket rivalitet och lite sådana grejer. Jag är snyggast jag bestämmer. Sandra

Så liksom jag försökte ju ta in mig i det men det funkade inte för mig, men så kanske det var lite mitt fel för jag ... tyckte inte om vissa saker de pratade om och jag tyckte dom var meningslösa och tråkiga, liksom kläder, smink och allt det där. Anna

Jag valde de nog mest för att mina kompisar valde det. Så mogen var jag på den tiden. Theo

Jag fick gå på IV i en vecka. Sen kom jag in som reserv på Barn och fritid.... Det kan jag ju säga att det var nog ett misstag i från min del. För att jag tappade självförtroende helt och hållet. Tappade skollusten helt och hållet. Skoltrött, ville inte ens vara där. Fick en specialpedagog som, 60 plussare..... Linus

Jag gick ett år på EL, men jag vet ännu mer frånvaro än vad jag hade innan. För där var det ju inget krav heller på samma sätt. Jag kommer inte ihåg riktigt.... Ja jag skulle ju fortsätta läsa någonting i alla fall. Man hamnar på IV om man inte vet vad man ska göra.... Så tror jag det var. Martin

Ja jag minns det så. Det var alltså för hemskt jag kunde inte någonting. Jag kunde inte prata, jag kunde inte säga vad jag vill. Jag kunde inte, ... alltså när man är irriterad jag kunde inte visa att jag är irriterad, jag kunde bara visa att, ok nu var jag irriterad på ER, alltså, alla eleverna i klassen. Jag kunde säga , jag kunde inte vilka ord, ja Anneli

Förutsättningarna för ett gott lärande ur ett sociokulturellt perspektiv (Säljö 2000) var inte gynnsamma för någon när samspelet mellan individen och omgivningen, i detta fall klasskamraterna, inte var gott. Anneli saknade språket och möjlighet att samspela med andra Illeris (2007) för ett lärande skulle ske.

Specialpedagogiskt stöd eller någon form av åtgärdsprogram har över hälften av deltagarna fått i små doser och oftast genom att någon annan lärare eller person som inte varit mentor eller klasslärare som uppmärksammat behovet av stöd.

Jag har för mig att vi pratade med en special... eller att vi gick barnhabiliteringen i Jag har för mig att vi pratade om hur det går med skolgången men jag har ju alltid alltså, alltså intelligensmässigt och hänga med och förstå också har alltid fungerat. Det har ju jag har ju inte haft problem att lära mig. Jag har ju haft problem att hur jag fungerade i mitt sätt, i min grupp som försvårade för skolan och så. Theo

Det var SÅ det började, med för, ..det var han, min graflärare som föreslog i fall jag ville pratade med kuratorn. Men jag kände inte att jag hade problem alltså, jag hade inga problem att komma till skolan och kanske känna att jag var utanför. Jag brydde ju mig inte, att jag var utanför alls! Men sen så tänkte jag, "men jag gör väl det" och så småpratade jag med henne och så kom vi bara närmare och närmare... och jag öppnade mig mer och mer med henne. Sen så fick jag prata med min rektor och då det var där allting blev bättre för den rektorn var väldigt, väldigt sträng. Det var fruktansvärt sträng var hon ☺ Men hon kunde ändå förstå mig, hur jag hade det i klassen, för hon hade själv hoppat av gymnasiet. Hon förstod vad jag hade för uppfattning av skolan, jag brydde mig inte om skolan, jag tyckte inte alls det var intressant. Jag fullkomligt sket i det. Jag tänkte att jag ska ändå jobba när jag slutar här. Åå hon lät mig ta studenten, hon lät mig ta det lugnt i tre månader och inte göra någonting i princip så hon ... ja ☺ Anna

Stödet har haft varierat resultat, lärarens engagemang har varit avgörande och betydelsefullt för deltagarens utveckling. Två deltagare har haft ett specialpedagogiskt stöd från tidigt skolålder. En deltagare beskriver att den har fått specialpedagogiskt stöd på gymnasiet. Utöver det har deltagarna fått annat stöd i form av olika sociala åtgärder.

Jag fick ju inte mina adhd-diagnos förrän i tonåren och det ju också vanligt bland tjejer att det kommer senare liksom, för att pojkar som slåss och hojtar, dom syns, dom syns på ett annat sätt och jag syntes inte. Jag var ju en pojkflicka som var väldig rörig också men man tänker inte i de banorna när man kommer till tjejer. Men då kanske det hade funnits men på den tiden då pratade man inte lika mycket om alltså eller vad jag vet i alla fall. Alltså stödåtgärder. Moa

Linus beskriver betydelsen av en bra lärare och som tog tag i honom och i den samspelprocessen (Illeris, 2007) kunde Linus börja lära sig läsa.

Jag ville inte läsa och skriva. Varför ska jag göra det här sådana grejer. Och sen börja jag fyran sen så var det ju en lärare som tog tag i mig där, under ett halvår. Ja en specialpedagog var det. Ja hon var ju jättebra och så där. Hon var väldigt pedagogisk och för hon tog mig ensam och så hon var ju bara enskild lärare för just mig..... Ja jag fick personlig hjälp där. Så det var bara jag och Mona Så jag läste kanske lika bra i sjuan som en som gick i tvåan möjligtvis, ettan tvåan. Så bra läste jag och skrev jag. Alltså jag fick verkligen så dära. Ljuda, verkligen. Det har ju varit jättejobbigt att kunna ta igen de här åren. Sex år har det ju varit som andra barn har läst och jag låg ju efter och sådan här grejor. Linus

Men jag hade ganska mycket hjälp under hela gymnasiet. Ibland på vissa lektioner kunde jag gå iväg och sitta i ett grupprum och ibland kunde det vara efter skolan om man slutade tidigt kunde man gå iväg o så. Så det var på lite olika sätt. Felix

5.3 Folkhögskolan

Deltagarna har alla en uppfattning om hur en svensk skola fungerar när de började studera på folkhögskolan. Däremot var det inte alltid tydligt med folkhögskolans form och innehåll i skolstarten. De flesta har sökt på andras rekommendationer eller gjort studiebesök på folkhögskolan och dragit slutsatsen att det är en skolform som passar dem. Alla människors lika värde och att skolan är öppen för alla var något som deltagarna noterade redan vid starten.

5.3.1 Studiernas innehåll och form

Ingen av deltagarna uppger att de vill ändra på innehåll eller form i folkhögskolan, även om det skiljer sig från skola till skola. De hittar en utmaning i sina studier som känns anpassade för dem själva. Samtidigt som deltagarna hittar en mening i studierna/undervisningen blir de motiverade och samtidigt får en ny erfarenhet som de uppfattar som positiv. Svaren motsvarar Illeris (2007) syn på hur en tillfredsställande läroprocess går till.

Jag har ändå alltså, jag har hört mycket om folkhögskola. Det pratas mycket och jag har hört just det är en annorlunda skolform. Jag känner att eftersom den här vanliga skolan alltså som jag har berättat om, min grundskola och så där. Det har ju inte riktigt funkat för mig med den typen av undervisning. Folkhögskolan har en annan typ. Det är anpassat och individ. Moa

Ja det var det, liksom, vi har inga tester eller prov .. klart vi har uppgifter vi måste göra. Vi har ju typ tester ibland men det är inte de här strukturerade. Det, att på måndag grabbar, då jäklar

då ska vi ha test och ni kan få godkänt och IG och MVG o grejer. Det var, liksom, här har ni papper och gör och sedan när vi är klara så får vi diskutera det med lärarna och vad tycker vi om det här och hur anser du det här är.... Det är väldigt mycket diskussion. Vilket jag kan ha blivit ännu mer socialare sen jag började på Hamenäs, för du har inget val, sitter du tyst i ett hörn liksom och inte säger någonting då får du ett dåligt omdöme, för att de vet ju inte ens vem du är. Vilket jag anser att så borde alla skolor vara, för att på gymnasiet och sånt, de vet inte vilka, det klart de vet att, vilka eleverna är . De skriver på papper de skriver på prov ja men enligt statistiken så fick du så många rätt er och då måste du ju vara bra. Nä det behöver ju inte betyda att det de är bra, de kan ju ha haft ett fuskpapper eller vad fan som helst. På skolan (folkhögskolan, min notering) måste du verkligen diskutera med läraren. Vi måste faktiskt göra något aktivt inte bara skriva något på papper . Theo

Jag tycker att man är mer öppen och pratar mer och diskuterar mer än vad man gjorde på gymnasiet. Man här även möblerat som i en U-form, så man ser alla när de pratar. Det är jobbigt att sitta med ryggen mot någon när man pratar. Jag gillar när man ser dem. Lärarna är väldigt bra. Sandra

Deltagarna arbetar mycket i grupp och får ta eget ansvar. I klassrummet råder en tillåtande stämning och diskussionen är ett viktigt och återkommande moment som de uppskattar. Just att de frivilligt har valt till skolan och att det är åldersblandat, blir gruppens erfarenhet ett viktigt moment i studierna. En lärande situation som bland annat Säljö (200) menar är mest gynnsam för individen.

Men det är, vi är så många och så olika spridda kunskaper så man får ju kunskap av varandra. Vi genom gemenskapen också. Vi är ju många som kan så mycket och olika grejer . Man har ju kunskaper med sig om man kommer från gymnasiet och olika grejer och det blir ju roligare lektion om man får delge sina kunskaper med, med de andra kursarna. Sandra

Ja ja det är det. Ja, ja, jag har lärt mig mer här på folkhögskolan, än vad jag gjorde under tre år på gymnasiet. Mycket mer, och jag tror inte att det bara har med lärarna att göra, det har med eleverna och göra med. För vi har så mycket diskussioner. Och har man själv haft en värdering om en sak, om man säger det, så har den andra sagt en annan och då har man börjat lära sig lite av den personen. Anna

Det som funkar väldigt bra för mig och folkhögskola och i alla fall på Hamenäs. Många av våra lektioner handlar just om att diskutera ämnet. Och för mig är det ,det jag lär mig. Jag känner, att jag har lärt mig, jag märker nu att jag har lärt mig en massa saker som jag inte ens varit medveten om att jag har lärt mig. Bara för att vi har pratat om det liksom och så hära. Moa

Ja det är lite av deras grej att vi tar upp diskussioner med lärarna istället för att skiva ner saker på vad vi tänker på ett papper. Så att man får det flytande hela tiden. Det är jättebra. Theo

Det är frivilligt och det är... ☺ Anneli

Men det är just gemenskapen överlag . Man kan få hjälp utav alla där, alltså man behöver inte På gymnasiet hade man en mentor det var den som du sprang till liksom för att. Men på folkhögskolan är det alla för att folk är så olika vår klass är ju mellan arton och fyrtioåtta alltså vår klass. Man kan ju fråga och så där, alla har ju olika erfarenheter. Lärarna kan man ju också fråga för att alla lärare har ju ofta tid över och för att prata. Och har man en lärare och ett ämne så lär man verkligen känna den läraren och de känner en. Theo

Viktigt för mig? Att komma hit, alla är trevliga, alla är lika, alla hjälper till varandra, inte bara mobba, inte bara snacka skit med varandra, inte vara neeejj du får inte komma in i min grupp. Alla får vara välkomna, alla, när vi har rasten liksom, alla är välkomna. Ja det finns vissa dagar näää jag är trött liksom det händer med alla. Det händer med alla skolor Anneli

Stämningen i klassrummet är minst lika viktigt som kunskapen hos läraren. Felix

Alla deltagarna uppger lärarna som erfarna och engagerade. Relationen till läraren är betydelsefull och de uppger att just relationen lärare – deltagare, gör att de känner sig trygga. Lärarna låter dem få ta det i sin takt och deltagarna känner att lärarna litar på dem.

Här är verkligen flexibelt men det är fortfarande att man måste göra det. Så det är verkligen en stor grej, de sa de när man började också, närvaro är nog ett av det viktigaste, alltså att ha vara med på lektionerna, att vara intresserad och göra dina uppgifter för då kommer du förmodligen att bli godkänd. Du visar att du är där och att du gör grejer och så att... jag det har jag gjort. Theo

Ja vet inte vad det är? Känslan ☺ De är, de känns verkligen som att de tycker om att vara här. Det är nästan som hemma för dem. Då tror jag att det märks när de lär ut och så där. De tycker om sina ämnen, alla lärare här också. De märker man nästan på alla dem att de brinner för ämnet. Det är så bra miljö på något sätt och lärarna trivs också bra och det märker man som elev så att även om de inte säger det sådana.... Man märker det ☺ och då känns det bra.....jag tyckte jättemycket om det även om jag inte var så motiverad att plugga just då. Jag tyckte det var bra tyckte jag. Lärarna nästan alla lärarna är helt fenomenala jag fattar inte hur de lyckas med att samla så många lärare helt enkelt. Martin

5.3.2 Den personliga utvecklingen

När deltagarna gör en reflektion över vad som har hänt med deras personliga utveckling under tiden på folkhögskola säger de att de har blivit mycket tryggare och behöver inte göra sig till. De vågar prata i grupp och ge motargument i diskussion.

Jag är mer öppen och pratar mer. Jag har varit väldigt tystlåten under hela högstadiet men nu vågar jag prata mer och även ibland ställa motargument mot läraren ibland om jag känner för det ☺ Sandra

De anser att de har växt som person och mognat. Upplevelsen att få vara den man är och önskar, att inte känna sig annorlunda har stärkt självförtroendet.

Jag ökade jag ökade självförtroendet med 400% kan man väl säga, nästan Linus

Mmm det är ju förbättringar hela tiden. Jag har ju fortfarande lite problem med mig själv. Skolgången är mycket bättre, istället för 90% så har jag 20 25 % (frånvaro, min notering) vilket fortfarande är för högt. Jag trivdes i alla fall. Då var det de gångerna som jag verkligen, verkligen, inte orkade ta mig ur sängen så var jag hemma. Men alla andra gånger på högstadiet tex och bara var lite förkyld då stannade jag hemma eee jag är förkyld eller lite huvudvärk då stannade jag hemma. På folkhögskolan då tror jag inte att jag, liksom mer än kanske, tio dagar totalt på två år. Även om jag har lite huvudvärk så går jag dit för att det är kul. Även om jag har lite snuva eller är förkyld så går jag dit. Theo

I intervjuerna lyfts den rådande miljön fram, både i klassrummet och kanske främst på hela skolan, att det finns en tillåtande miljö och atmosfär. Där deltagarna, utan att behöva se ut eller vara på ett visst sätt, vågar ta kontakt med andra deltagare på andra kurser och känna gemenskap med dessa. Flera av de intervjuade uppger att denna form av inkludering, att få se ut som man vill och vara sig själva, har gjort att de har utvecklats som person.

Ja jag har känt jag har börjat lära känna mig själv mycket mer, för att jag får vara mig själv. Vilket har fått mig komma in i mig mer i mig själv, liksom, att nu kan jag äntligen vara som jag alltid velat vara, för, liksom, det är det här jag alltid har varit. Så det känns ju skönt att äntligen få vara sig själv och ingen har något emot det. Anna

Och, men alltså jag bara ramlade in det här direkt och tyckte det var roligt och jag som alltid har skolkat jag har inte skolkat från en enda lektion på Hamenäs sen jag kom hit. Moa

Ja så egentligen så är jag ju här på skolan och det är ju mitt tredje år å har jag ju varit här lite i onödan. Eller onödan ä fel att säga, för jag har fått ut otroligt mycket utav det. Det är ju ändå,

jag har kanske inte fått ut lika mycket som många andra människor studiemässigt. Men erfarenhetsmässigt och du vet att växa som person det kan jag ha gjort och hela den biten har jag varit med om också liksom . Jag skulle säga att jag är en mera allmänbildad människa idag än vad jag någonsin har varit..... Ja utan tvekan alltså när jag började här 2009. Så var jag ju du vet, lite av en sån där rebell typ. Som sket i allt. Så trodde jag att jag trodde jag var cool alltså. I år då tre år senare så har ju jag förändrat allting i hela mitt liv i princip. Felix

5.3.3 Skillnaden mellan folkhögskolan och grund- och gymnasieskolan

Den stora spridningen bland klasskamraterna i ålder, utseende och intressen anges som en stor skillnad mellan folkhögskola och gymnasiet. Illeris (2007) påpekar att perioden som beskrivs som ungdom har förlängts till någon gång mellan 20 till 35 år. Övergången till vuxenheten är flytande och läromässigt söker den unge/unga vuxne en någorlunda stabilitet i sin identitet. På folkhögskolan tillåts deltagarna att få vara som den man vill vara utan att för den skull känna sig utanför.

”Så kände jag att ”ja men gud nu börjar jag faktiskt bli taggad och så kommer jag ihåg att alla människor jag såg, liksom, dessa människor har jag då aldrig sett förut, och i har man sett väldigt många likadana människor liksom. Och så kände jag, liksom, att man såg att vissa, hade annorlunda stil och brydde sig inte så mycket, å liksom, det var verkligen... och då tänkte jag att jag kanske passar in här. Och när jag väl började här, så märkte jag, att jag verkligen passade in här. För folk kan vara sig själva! Folk är inte som på gymnasiet, ska gå efter alla andra populära grupper, dom som var så populära, som på dans, och liksom, så där. Jag märkte många i den klassen som försökte vara som dom. Och det kunde göra mig jätteirriterad för jag har inte varit sån själv. Så jag, det var det jag tyckte om för folk kan vara sig själva och blir inte dömda för det. Och det kändes skönt, verkligen.” Anna

Flera av deltagarna noterar att ålders- och erfarenhetsblandade gruppen är gynnsamt för stämningen i gruppen och individens lärande.

JO! det är jätteskillnad alla i gymnasiet bara ååååå för de kanske alla är unga alla är lika gammal nästan lika gammal 16, 15, 14 och här är kan de vara 25, 30. Alla är vuxna här alla har ok... om vissa inte gillar inte en person säger inte ifrån. Men där i gymnasiet om det inte gillar någon så bara.. skit i henne eller skit i han. I Min grupp du får inte komma in. Det är mer grupstryck och det är mer ... Här i folkhögskolan är öppna mer är välkomnande med alla. Och alla är vänner och det i gymnasiet det är ee min grupp och vad säger man alla är ..Anneli

”Här är det liksom olika åldrar, människor från olika städer, människor med olika bakgrunder. Det är en helt annan grej. Och sen känns det som att folk, människor från ... på folkhögskolan

är man mer intresserad av att vad du är för en människa. Då är man mer intresserad av vad du har att säga och, de dömer inte.” Anna

Gemenskapen utanför klassrummet är enligt de intervjuade en stor skillnad mellan gymnasiet och folkhögskolan. På gymnasiet sökte flera av deltagarna sin identitet och kände att de inte passade in. Passade du inte in var du automatiskt utanför, på folkhögskolan känner de att det inte är så.

”Den stora skillnaden? Jag tror att det är tryggheten o gemenskapen här.” Sandra

”Det är ju så på gymnasiet, man är i grupper, man är i grupper, man kan liksom, man kan inte vara som på en folkhögskola. Man kan bara inte bara sätta sig ner bland andra och bara prata, liksom. Här var det, här har det ju varit ända sen, det är ju fortfarande så att när jag sitter o röker så kan det var någon som jag aldrig umgås med under skoltiden. Bara sätta sig och så kan vi prata som vi har umgåtts varje dag. Och det är det som är så skönt med folkhögskola, för på gymnasiet hade du ställt dig och pratat med nån person som du kanske pratat med en, två gånger tycker dom att du är dum i huvudet som gör det. Sen kan dom, direkt vara trevliga och så fort de går ifrån dig, ”hmhm varför kom hon fram till mig”. För det är så på gymnasiet. Jag tror inte, det har ingenting med att man är dålig, alltså det behöver inte betyda att man är dålig eller en elak människa. Det är grupperingarna, grupptricket tar över dig, för att du vill va så bra som möjligt du vill ha så mycket vänner som möjligt under gymnasiet liksom.” Anna

Jag ville inte. Höll mig mycket för mig själv. Martin om kompisrelationer i gymnasiet

Gymnasiet är oftast större och mer anonymt och med fler elever än på folkhögskolan.

.... men det känns mer opersonligt på gymnasiet. Felix

Förhållande mellan lärare och deltagare skiljer sig, där deltagarna anser att folkhögskolans lärare möter dem som vuxna och skapar en relation som skiljer sig från gymnasiet. Hälften av deltagaren uppger vikten av att relationen med läraren som den stora skillnaden.

”För det märker man här på Tunedalen, en av lärarna, vi var ute och paddlade kanot efter skolan en dag och jag får... vi har snackat om att pimpla nu när isen har lagt sig. Så det är en hel annan relation som jag får och som många andra får på folkhögskola också. För en sån relation får man inte på gymnasiet.” Felix

De som har studerat på individuella programmet, säger att i den lilla gruppen på IV-programmet har de mött lärare och specialpedagoger som mött dem och fått dem att sakta gå

vidare. Ett par av de intervjuade uppger att de mött den ”bästa” läraren på högstadiet men ser ändå folkhögskolelärarnas relation med deltagarna som viktigt för studiernas resultat, men understryker även gruppen som den stora resursen.

”Det är lite ... det är lite så det stuket som finns på folkhögskola. Det är just det att lärarna och eleverna bestämmer hur lektionen ser ut. Vi får vara med och säga; vi vill ta upp det här med historien och då gör vi det. Och så får läraren komma med, självklart är han den som strukturerar det och bestämmer typ. Ja men ni ville göra de här uppgifterna och då får vi göra så här och så gör vi på det viset. Det är liksom, ge och ta med lärarna på folkhögskolan och det är väldigt, väldigt skönt. Det var så jag reagerade eeee med den här högstadieläraren då. Theo

5.4 Vändpunkter

När deltagaren sammanfattar sin skolgång och vändpunkter har de lika ofta en negativ riktning som positiv under grundskole- och gymnasietiden. De positiva vändpunkterna rör oftast möten med lärare, specialpedagoger eller andra viktiga vuxna som berört och bekräftat dem. Vuxna som gett deltagaren motivation till att ta tag i sina studier. Vändpunkter med mer negativ karaktär har koppling till hur deltagaren själv uppfattar sig. Avsaknad av gemenskap i klassen och känslan av att vara utanför har påverkat studierna i fel riktning. Mer än hälften av de intervjuade uppger livet efter skolan som en vändpunkt. Ett tråkigt jobb eller arbetsmarknadsåtgärd motiverade de intervjuade till att ta tag i studierna igen. Insikten att de ville påverka sin möjlighet att skaffa sin gymnasiebehörighet blev starkare jämfört med en för dem urtråkig vardag.

Då började tanken att. Är det, det här? Jag började fundera så här: Nu tycker jag att mitt jobb är jättekul och så. Men om 10, 15, 20 år ska jag fortfarande gå här liksom eller på något liknade liksom. Det är ju ändå ganska slitigt, man får mycket stryk och så där, Man får mycket slag och sparkar liksom. Det är mycket, det kan vara mycket stress ibland och nu när jag fortfarande ung och pigg, så är det roligt. Men jag kan känna, att jag vill inte bli en sån, alltså, bitter vårdant om får säga så. Men jag har sett många, liksom, som är så. Jag vill också ha möjlighet att göra annat i mitt liv liksom. Jag tänkte det. Vad kan jag bli förutom vårdare liksom när jag inte ens har. Jag har ju inte en gått ut grundskolan. Moa om arbetet på ett hem för psykiskt funktionshindrade.

Det var nog när jag hade det skitigaste jobbet någonsin. Faktiskt.... När jag jobbade inom en måleri- och flyttfirma. Det tärde ju på min kropp typ. Jag kände att ”gud vad jag hatar det här” och sedan började jag tänka liksom att om det är en grej jag alltid har velat. Anna

Man hade ju något att gå till att ha något att göra. Det har jag ju alltid velat göra, att gå till något . Jag flyttade till men jag trivdes inte där så jättebra heller, jag hade ju vänner i men de hade ju sitt, när jag jobbade var de lediga. Men så sökte jag, till vintern och kom in där själv. Sen kom man ju tillbaka på folkhögskolan, underbart, jag var ju så glad☺Hade ju smilgropar i tre veckor☺ Linus

Ja det var väl det att man insåg hur bra man hade det när man gick här när man jobbade med ett sånt "skitjobb" i citationstecken..... Och för att jag började här igen det var väl mycket på grund av att jag kunde göra mycket bättre ifrån mig än sist. Så det är väl för att visa att nu jäklar på något sätt. Och visa för ... jag tycker ju väldigt mycket om lärarna här. Det känns som.... Martin

5.4.1 Positiva vändpunkter

Hos två deltagare har läraren på högstadiet varit den som motiverat dem till studier genom engagemang och sitt sätt att skapa god gemenskap i gruppen. Specialpedagoger på individuella programmet har också genom sitt sätt att möta deltagaren skapat en relation som gjort att de tagit itu med sina studier.

"Det började en specialpedagog lite senare som också var helt suverän. Han har jag fortfarande kontakt med..... Men först var det som ... hon var väl mer lärare kändes det som. Men på ett snällare sätt, det fick gå i den takt som det behövdes det var ingen stress. Hon är helt med och så. Jag fick vara för mig själv också, det var ju aldrig tal om det innan att...man kan ju inte sitta själv i ett litet rum och jobba. Det är ju jättekonstigt☺men det funkade på IV, Jag tror att jag behövde det för att komma igång igen. Det var ett steg in, för då var jag jätteasocial. Jag vantrivdes fruktansvärt i sociala situationer jag pratade inte med någon överhuvudtaget. Så det var väl det som en mjukstart igen, tror jag." Martin

Men jag tror att i fall man satsar på en lärare som verkligen är engagerad och inte bara går dit och säger; vad vill du göra idag ☺Då tror jag faktiskt man kan hjälpa väldigt många. I fall om man hade,lite gick ner på ens nivå och bygger upp det. Det var ju Mona som gjorde det..... Ja exakt, hon vände trenden. Ja annars hade jag inte varit där jag är idag. Linus

5.4.2 Negativa vändpunkter

Personlig kris som dålig självkänsla och missnöje med sig själva under tonåren påverkade tre av deltagaren och gjorde att de slutade skolan. Tre av deltagarna anger spel som en negativ vändpunkt. Val av fel gymnasieprogram och känslan av inte höra till gruppen påverkade negativt.

Och själva skolgången jag tänkte jag var jättehemska. Det kommer jag ihåg i alla fall jag vet inte riktigt jag trivdes inte med mig själv heller. Det var jätteotrevligt att vara överviktigt tyckte jag. Martin

Faktiskt så tror jag inte att det hade kunnat göra så mycket mera för mig. Jag tycker faktiskt att mina lärare var väldigt bra och min soss var väldigt bra och alla runt i kring mig var egentligen väldigt bra utan det handlade ju om min egen inställning. Moa

Det var ju mest på grund av det jag gjorde, det jag gjorde på grund av mig själv. Det hade ju inget med lärarna att göra. Så liksom jag försökte ju ta in mig i det men det funkade inte för mig, men så kanske det var lite mitt fel för jag ...tyckte inte om vissa saker de pratade om och jag tyckte dom var meningslösa och tråkiga, liksom kläder, smink och allt det där. Anna

Precis och det är jättesvårt och allting ändras sig som ... vände upp och ner, händerna liksom, så allting nytt miljö, nytt språk, nytt samhället, allting är nytt. Och sen började jag med IVK eller program som man lär sig svenska, engelska och matte. Anneli

Nej Jag har tänkt på det faktiskt. Det var väl det jag var för på, lite för taskig tror jag, till personer som jag inte kände och det slog bakslag, jag var inte jättesnäll. Jag var så där jätteglad, o kom igen och skoja , fast skämta om skämt som man gör när man har varit kompis ett längre tag och det slog ju bakslag på en. Och jag är en sådan person tycker inte folk om mig så börjar jag tänka att vad är det för fel på mig och liknande. Grubblar, har jag gjort något fel och sådana grejer. Linus

Ja jag och mina krav. Jag har också mått dåligt över mitt utseende. Det var när jag gick i från sexan till nian till ettan i gymnasiet. Theo

5.5 Läraren

Deltagarens syn på en bra lärare handlade mer om vilken grad av engagemang och erfarenhet av att möta olika individer var viktigare än ålder på läraren och metoder som användes.

Han såg liksom till att alla i klassen verkligen, han tog tag i saker han blev riktigt arg när något, när han var besviken på oss då visade han det, otroligt mycket. Till exempel, jag kommer ihåg när vi gick i åttan. Jag tror det var i åttan när jag började röka ☺. Och våran lärare de var hel ok med det så länge man kom till lektioner och det inte gick ut på att vi inte gick ut och tog rökpaus på lektioner. Ni får göra det om ni vill bara det inte påverkar lektioner. Vissa sa att vi ringer föräldrarna och vissa sa förstör inte er skolgång. Och då kommer jag ihåg att vi kom fem minuter försent, det var nästan tio, tolv i klassen som rökte nästan hälften. Så det var en hel klunga som kom försent i fem minuter. Och han blev sååå besviken på oss man verkligen såg det liksom att han brydde sig jättemycket och att vi ska fatta det här. Han var verkligen en sån

lärare att antingen så hatade man honom , han är jätteelak. Nej, om du är snäll emot honom så visar han blir väldigt snäll liksom Så i åttan och nian så förvandlades vi nog till typ den bästa klassen i skolan för vi förstod honom att vill att vi ska liksom vara jättebra och han vill vara stolt över oss. Theo om läraren på högstadiet.

... ja jag vet inte jag tycker lärarna på folkhögskola är man märker att dom har mycket mer erfarenhet av olika slags människor..... Ja det känns som att de är mer kunniga med. Alltså så här. Det är så, så svårt att förklara ☺ Anna om lärare på folkhögskola

Betydelsefullt var att läraren kunde möta deltagaren på dennes nivå och ha förståelse vad som var bäst för deltagaren. Lärarens kunnskap behövde inte bevisas i akademiska studier utan deltagarna lyfte gärna fram lärarens praktiska erfarenhet i ämnen de undervisade i.

Hon använde olika inte bara böcker utan använde sin egna bakgrund som nattvandrare. Hon var väldigt bra, använde inte bara boken och uppgifterna utan hade olika varierande grejer. Sandra om lärare på gymnasiet

C är jättebra lärare för att hon förklarar matten bättre för mig. Så att jag förstår på ett enklare sätt. Andra mattelärare jag har haft, har inte berättat det på ett lika enkelt sätt. Jag tror att hon kan, jag tror att hon är duktigt på att sätta sig in i min nivå. Hon förstår precis vad det jag inte förstår och hon kan förklara det jag.... vill veta. Så att jag tror att hon har både sina sätt å förklara tal och sånt, samtidigt som hon kan sätta sig i någon annans nivå, liksom. Om man säger som så. Anna om lärare på folkhögskolan

Hon gick ju ner på min nivå alltså. Hon kunde ju verkligen gå ner på min nivå! För att lära sig, istället för att gå på gruppens nivå. Linus om specialpedagogen på högstadiet.

Ja tror att om personligheten klaffar bra med varandra liksom att elevernas och läraren om de är på samma nivå så behöver det inte metoderna att lära ut vara svinbra. För då kan man ändå man mötas liksom halvvägs liksom på nåt sätt. Felix

Ja det var små grupper, man fick väldigt mycket tid med lärarna, de var snälla och de var omtänksamma och det fick gå i egen takt på något sätt. Och jag tror att jag behövde att komma igång igen, lite grann och så. Jag kommer ihåg att jag satt. Man kunde gå långt in eee längst in i klassrummet och längst där inne fanns ett litet rum där som man kunde dra för ett litet skynke och där inne satt jag och jobbade själv i början. Tills jag blev mer och mer bekväm i situationen och ville vara med de andra i klassen och så. Martin om lärare på IV-program

Betydelsefullt var om lärare var villiga att skapa en relation med deltagarna, mötte dem i andra sammanhang än i undervisningssituationen. Hälften av de intervjuade uppskattade att

relationen var på en vuxen ”kompisrelation”. De intervjuade återkommer om läraren som en moderator i klassrummet där gruppen får utrymme med sina tankar och åsikter.

De lär ju ut på ett annat sätt än de gör på gymnasiet och de låter en gå i sin egna takt. Är väldigt brett utbildade, känns det som..... Du brukar.. du får en annan kontakt med dem. Man har ju dom som mentor också och då kan du diskutera andra saker också, inte bara skolarbeten utan andra ämnen. Du behöver inte bara diskutera matte med mattelärarna. Jag har fått en bättre gemenskap här än vad jag fick med lärarna på gymnasiet. Sandra

..man umgås på ett annat plan ibland, om man sitter där ute och dricker kaffe så kommer en lärare och sätter sig bredvid och det är inte så ofta det händer på gymnasiet att en lärare kommer och slår sig ner bredvid dig. Om det inte har med ett ämne att göra. Alltså en att han kanske kommer och sätter sig och kollar hur det går med matten för att man sitter och räknar på rasten. Här kommer de faktiskt och sätter sig bredvid och frågar hur är det med dig. Och det är ju viktigt. Felix

Det är lite ... det är lite så det stuket som finns på folkhögskola. Det är just det att lärarna och eleverna bestämmer hur lektionen ser ut. Vi får vara med och säga; vi vill ta upp det här med historian och då gör vi det. Och så får läraren komma med, självklart är han den som strukturerar det och bestämmer typ. Ja men ni ville göra de här uppgifterna och då får vi göra så här och så gör vi på det viset. Det är liksom, ge och ta med lärarna på folkhögskolan och det är väldigt, väldigt skönt. Det var så jag reagerade eeee med den här högstadieläraren då. Theo

De är jättetrevlig, lugn o ro. För dom... jag kände liksom alltså extra lugn, för de måste hjälpa oss. Alltså det ibland visst alltså det är .. jag kunde inte prata svenska jag kunde inte vad ska jag göra. Jag fatta inte vad hon säger. Och sen, så måste vi hitta hur du ska göra, använd händer. Ok då ska jag ta den här o här, fantastisk lärare på den tiden. Anneli om lärare på IV-program

Känslan ☺ De är, de känns verkligen som att de tycker om att vara här. Det är nästan som hemma för dem. Då tror jag att det märks när de lär ut och så där. De tycker om sina ämnen, alla lärare här också. De märker man nästan på alla dem att de brinner för ämnet. Det är så bra miljö på något sätt och lärarna trivs också bra och det märker man som elev så att även om de inte säger det sådana.... Man märker det ☺ och då känns det bra. Martin om lärare på folkhögskola

5.6 Motivation

Fyra deltagare anser att, ett för dem ett mycket tråkigt jobb, fick dem att fundera över livet och vad de skulle göra i framtiden. Den inre otillfredsställelsen skapade motivation till att börja studera och för att ge möjlighet till andra val i framtiden. Deltagarna berättar om

insikten av behovet av grundläggande behörighet för högskolan och för vidare utbildning, motiverade dem till att ta tag i sina studier. Hela gruppen var enig om att motivation var kopplat till den inre känslan av att göra något som de trivdes med. Deltagarna trycker även på är att lärarens egenskaper, engagemang och känsla av god gemenskap i klassen, gör att de känner sig motiverade. Att hitta syftet och förstå vad som är meningen med studierna, oberoende nivå på skolan, var för flera avgörande för motivationen. Studiens resultat understryks av Kernells (Skolvärlden, 2010) tydliga budskap om vikten av att låta eleverna se en meningsfullhet i studierna samt att bli bekräftade är viktigare än att ha för stor tilltro på själva metoden. En deltagare säger sig vara omotiverad till studierna då denne endast behöver ett ämne till, till sin särskilda behörighet. Jag tolkar det som att han inte helt såg meningen med att läsa heltid för att få en ämnesbehörighet.

Jag blev inte motiverad av andras ord. Speciellt inte lärares, så det spelade inte egentligen någon roll för mig vad de sa, även om de kunde prata, men även om de kunde skrämma upp mig med att.. "Jag gör du inte rätt nu så kommer inte ha någon framtid". Det där kunde inte ens skrämma mig. Jag kände mig inte motiverad av nånting, jag ville göra på mitt sätt, alltså i min takt. Men Det var ju mest min pappa som i så fall motivera mig för han pappa brukade alltid säga till mig för det finns ingen som är bättre än den som är välutbildad. Jag varje gång när jag tänker att jag vill plugga till socionom tex. Så blir jag mer o mer motiverad att plugga. Men sen så har jag egentligen inte så svårt att plugga här, för jag vill det här. Vilket gör det enklare för mig. Och det gör det enklare för mig att lyssna och göra det jag behöver göra för att få behörighet, liksom. Anna

Ja men jag var ju väldigt skoltrött också även om jag kom tillbaks så var jag väldigt skoltrött. Så och så tog min specialpedagog som sa så här: Ja du får göra som du vill, så där. Vad vill du göra idag. Vi kollade upp en grej AU pair hette det. Och så drog jag iväg som aupair. För jag behövde engelskan verkligen. Linus

Man är ju den man är beroende det som har hänt en i livet. Jag vet inte hur, det hade säkert kunnat gå mycket "bättre". Ja det är motivation som saknats. Nu när jag är här och är motiverad. Allting känns hur lätt som helst. Behöver inte anstränga mig det minsta faktiskt det är helt sjukt. Så det är ju bra att den finns. Ja det är första gången det känns spännande faktiskt." Martin

6. Slutsats och diskussion

Jag kommer här att ge min samlade tolkning av deltagarnas berättelser och de reflektioner som jag gjort i samband med intervjuerna. Min slutsats visar att lärarens engagemang och närvaro inför eleven/deltagaren kan vara avgörande för lyckosamma studier. Att mötas på deltagarens nivå och skapa en känsla av gemenskap i klassen ger de bästa förutsättningar för lyckade studier, vilket både Säljö (2000) och Illeris (2007) också understryker. Gemenskapen i gruppen och möjligheten att få vara som man vill är det som skiljer sig mest enligt deltagarna mellan gymnasiet och folkhögskolan. Studien visar även att folkhögskolan är en inkluderande verksamhet utan att det ingår i uppdraget i motsats till den ordinarie skolan (Skollagen, 2010:800). Det är vad deltagarna i denna studie vittnar om.

6.1 Resultatdiskussion

Flera av deltagarna visste någorlunda vad de ville ha för skolform som unga vuxna. De flesta gjorde genomtänkta val när de började på folkhögskolan, trots att de inte helt var bekanta med folkhögskolan som skolform. Skolmiljön, både inre och yttre är en bakgrundsfaktor som påverkar deltagarnas trivsel och lusten till att klara sina studier.

Samfälligt säger de intervjuade att folkhögskolan har påverkat dem positivt. De har äntligen kunnat få vara i ett sammanhang utan att ”göra sig till”. Flera säger sig ha blivit socialare och vågar prata i olika grupper, något som de inte upplevde på gymnasiet. De intervjuade känner sig både mer allmänbildade och har mer självförtroende efter att ha börjat på folkhögskolan. De har växt som person.

6.1.1 Den lärande situationen

Tydligast resultat i deltagarnas berättelser för att studierna ska lyckas och en gynnsam läroprocess (Illeris, 2007), är att gruppen har god gemenskap och läraren har gediget engagemang och visar på ett intresse av att skapa relation med deltagarna på deras nivå. Detta behöver nödvändigtvis inte ske på folkhögskolan utan kunde även under vissa förhållanden upplevas i den ordinarie skolan. Lidbergs (2011) visar på liknande resultat där lärarens förhållningssätt har stor betydelse för deras studier. Däremot underströk deltagarna att det var på folkhögskolan de kände sig accepterade, här växte de som personer och fick möjlighet till att studera på egna villkor. Resultatet av deltagarnas berättelser är att de beskriver en

inkluderande verksamhet där det finns en gemenskap på olika nivåer. Delaktigheten från deltagargruppen och att olikheter ses som en tillgång i deras kunskapsprocess. Resultatet i denna studie stämmer väl överens med Nilholms och Göranssons (Emald 2012) definition av begreppet ”inkluderande skola”. Vikten av att eleverna får känna sig delaktiga och att få vara den man är, utan att han/hon känner sig utanför får eleven att utvecklas. Jag var inte medveten om hur väl inkluderingsbegreppet (a.a.) stämde in på folkhögskolan och dess verksamhet innan jag började med min studie, men efterhand som jag intervjuade deltagarna och med den egna erfarenheten av folkbildning, såg jag samstämmigheten mellan folkhögskolan och inkluderingsbegreppet.

Resultatet motsvarar också Folkhögskolans uppdrag där skolornas verksamhet ska ge möjligt att påverka deltagarnas livssituation som exempelvis stärkt självförtroende och kunskapsutveckling. Deltagarna på de två skolorna berättar väl om en inkluderande miljö.

Ja mm ☺ verkligen jag får vara mig själv, utan att bli dömd. Anna

Gemenskapen och känslan av tillhörighet, som en av den viktigaste framgångsfaktorn för sina studier, kan liknas vid den samspelsprocess som Illeris (2007) framhåller vara en av grunderna för att lärande ska kunna ske.

Deltagarna berättar om levande diskussioner i studiegrupperna och betydelsen av medlemmarnas erfarenhet för deltagarnas egen kunskapsutveckling vilket också Gustavsson (2002) påpekar i sin diskussion kring kunskapsbegreppet. Kunskapen utvecklas och får nya perspektiv vid tillfällen där individen kan ta del av ny kunskap och oftast tillsammans med andra, delar som omtolkas till en ny helhet. Även Normell (2004) beskriver i begreppet ”känslomässig mognad” pedagogens möte med eleven och hur man låter ungdomar få tid till att diskutera, ge tid till att lyssna av andra men också att uttrycka sina egna åsikter.

Mycket mer, och jag tror inte att det bara har med lärarna att göra, det har med eleverna och göra med. För vi har så mycket diskussioner. Och har man själv haft en värdering om en sak, om man säger det, så har den andra sagt en annan och då har man börjat lära sig lite av den personen. Moa

Att ha känslan av att inte kunna påverka sin livssituation, känslan av utanförskap på skolan var ingen ovanlig negativ vändpunkt. Vi får ofta rapporter om unga vuxnas uppgivenhet, där Lidströms forskning (Henriksson, 2013) om att unga klandrar sig själva stämmer väl överens

med deltagarnas berättelser. Varför de kände sig utanför eller klandrade sig själva för sitt beteende är svårt att göra en analys över, det kan finnas många olika orsaker till varför. Däremot är det tydligt att flera av deltagarna flydde från skolan och lektionerna under tonårstiden. Denna flykt, känsla av utanförskap påverkade klart deras motivation, drivkraft till studier negativt (Illeris, 2007). Erfarenheten av ett jobb som kändes tråkigt gav dem mod att söka in på skola och motiverade dem att börja studera igen. En mognadsprocess där individen såg en mening i att studera och skaffa sig en behörighet till vidare studier och andra jobb. Möjligen kan dessa resultat indikera att flera av våra unga vuxna behöver en praktisk paus i livet.

Och jag tror att folkhögskola det är ganska viktigt att man är, tar studieuppehåll åtminstone ett år innan man börjar plugga. Jag tror att de flesta behöver den tiden för att mogna in i det, klara av. Alltså vuxenstudier på ett sätt, att prova att jobba eller lite. Jag tror att många behöver det. Man märker det på många som är unga och kommer direkt hit och hoppat av gymnasiet. De är fortfarande skoltrötta och då spelar det ju ingen roll om man hoppar på en folkhögskoleform egentligen för då handlar det ju om att du inte är mogen. För jag behövde ju mogna i mitt huvud för att palla och sitta och göra det. Hade jag provat hoppa, hade jag hamnat på folkhögskola som de sa då på den IV-linjen, då hade det inte funkat för mig då heller. Man var inte redo och så där. Sen är det ju från person till person. Man kan tycka att jag tror att folkhögskola ska man ha kanske ha fått fundera lite själv först på vad man vill i sitt liv innan., Inte just så jag vill bli det här utan att man har kommit till den punkten till man faktiskt själv vill. När man själv vill studera inte som jag känner får känslan av det är mamma eller pappa som säger att nu får du gå till Hamenäs. Det handlar om mycket, för mig handlar det mycket om att man själv har börjat få det här, att man vill. Moa

6.1.2 Läraren

I min studie framgår att lärarna på de två folkhögskolorna har goda relationer med sina deltagare både i och utanför klassrummet. En vuxenrelation som kunde likna en ”kompisrelation” och som flera av deltagarna lyfter fram som specifikt för folkhögskolan, trots att de mött den ”bästa läraren” på högstadiet. Gemensamt i de positiva vändpunkterna finns det oftast en annan vuxen som har bekräftat eller synliggjort deltagarna på ett positivt sätt. Enquist (2012) kommer fram till samma resultat kring att den ”rätta läraren” påverkar till positiva vändpunkter i lärandet. Jag anser att det visar på vikten av att en god relation till annan vuxen och då exempelvis en lärare och motiverar till att söka ny kunskap och tro på sig egen förmåga.

Ja tror att om personligheten klaffar bra med varandra liksom att eleverna och läraren om de är på samma nivå så behöver det inte metoderna att lära ut vara svinbra. För då kan man ändå man mötas liksom halvvägs liksom på nåt sätt. Felix

Felix beskriver väl vikten av relationen mellan lärare och deltagare som möts i lärandet. Han understryker det som både Säljö (2000), Partanen (2007) lyfter fram, att man utvecklas tillsammans med någon och i detta fall en engagerad lärare. Resultatet visar på att lärarens engagemang och sätt att möta deltagaren är betydelsefullt för deltagarens utvecklingszon och flera av deltagarna berättar positivt om detta samspel som de möter i klassrummet på folkhögskolan. I Lidbergs studie (2011) framkommer samma resultat från grundskoleeleverna och deras syn på lärarens engagemang eller ej. För att optimera deltagarens utvecklingszon ska denne vara motiverad och trygg (Partanen, 2007). Kunskap skapas genom trygghet och ett tillåtet klimat, att få vara den man är. Att hitta balans och möta deltagaren på rätt nivå tidigt i skolåldern gynnar inläringen men är också den största utmaningen då varje barn är unikt och har olika behov. Det krävs mycket av läraren och av skolan, oberoende skolform.

Men jag tror att i fall man satsar på en lärare som verkligen är engagerad och inte bara går dit och säger; vad vill du göra idag © Då tror jag faktiskt man kan hjälpa väldigt många. I fall om man hadelite gick ner på ens nivå och bygger upp det. Det var ju så M gjorde det. Linus om sin specialpedagog på grundskolan.

Deltagarna återkommer flera gånger om läraren på IV-programmet och på folkhögskolan och hur denne mötte deltagaren på dennes nivå för att sedan gå framåt. Diskussionerna på folkhögskolan, där gruppens erfarenhet fick utrymme och gav deltagarna mer kunskap och insikt om att kunna se världen från flera perspektiv. Min slutsats är att lärarna på Hamenäs och Tunedalen folkhögskolor har ett inkluderande arbetssätt samtidigt som de arbetar efter folkbildningens uppdrag (SFS 1991:977) med fria ämnesplaner. Deltagarna får de kunskapsmål som önskas, trots att lärarna inte alltid har formell ämnesbehörighet i sina undervisningsämnen utan har annan lärarutbildning (Folkbildningsrådet 2013).

....men jag tror att, jag tror inte att de är kunniga bara för det dom har läst! Men jag tror att de är kunniga för människor man har träffat på. Jag tror att de har lärt sig mycket av andra med och inte bara från det dom själva har läst. Och det tycker jag är väldigt viktigt med, alltså, lärare, det ska inte bara vara något som du har läst. Det ska ju vara någonting som du fått erfarenhet av andra med! Alltså. För det , det är samma sak som om du är en kurator, du kommer ju aldrig kunna hjälpa någon om du bara ska rabbla upp vad du har läst! Jag kan

hjälpa dig om du gör så här. Man ska ju själv ha erfarenhet också för att kunna hjälpa också. Personen du hjälper kan förstå, ja men du förstår mig lite mer för du har vart med om det förut. Du har ju liksom något sånt. Det är ju samma sak med lärare tycker jag. Anna om folkhögskoleläraren.

6.1.3 Specialpedagogiska tankar

Att de intervjuade skyller på sig själva angående sitt misslyckande i skolan var ett resultat som förvånade mig men visar sig vara inte helt ovanligt. Det bekräftas i Lindström forskningsprojekt (Henriksson, 2013) där resultat visar på att eleverna anser att det är deras egna fel att de slutar med ofullständiga betyg.

Man är ju den man är beroende det som har hänt en i livet. Jag vet inte hur, det hade säkert kunnat gå mycket "bättre". Ja det är motivation som saknats. Martin

Och så vet jag ju om att jag misslyckades med gymnasiet men det var ju pga av att jag var alldeles för lat. Jag var för lat och jag var inne i en dålig period. Jag kunde inte klara av det som jag egentligen ville., så jag blev lite att jag hackade bakåt eller att jag stanna upp. Jag grämer mig inte över det men det känns lite äääh- Theo

Jag tror inte det hade spelat så stor roll vad de hade, alltså, det klart att det säkert hade funnits någon form av pedagogik som hade kunnat funkta, men hur ska man kunna veta det med alla krångelbarn heller, liksom. Det går ju inte. Moa

Ja jättebra samhället var jättebra men jag tror att det var fel på mig själv att jag inte våga. Anneli

Denna syn på sig själv som lat, krånglig eller omotiverad är beskrivningar som vi använder lite till mans, men oftast ur ett vuxenperspektiv där vi mer väljer bort det som inte skapar mening och tillfredsställelse (Illeris, 2007). Min tolkning är att deltagarnas reflektioner är ur ett vuxenperspektiv där de ärligt konstaterar sitt eget beteende som barn/ungdom och tar på sig ansvaret varför det blev som det blev. Istället för att fundera över varför skolan inte kunde ge dem det stöd och möjligheter som krävdes för att klara av sin skolgång allt enligt skollagen. Ur det specialpedagogiska perspektivet är det samhället/skolan som har ett tydligt ansvar för att eleverna ska känna lust till lärandet, modet och känslan av att få vara den man är och på så sätt utvecklas.

Ingen av de intervjuade nämner att de kommer ihåg att de har ingått i specialpedagogiskt åtgärdsprogram under sin skoltid. De som har fått tillgång till specialpedagog har ingått i

någon form av åtgärdsprogram men det har inte varit tydligt för dem själva eller kan de ha känt sig misslyckade och inte tagit till sig informationen om stöd. Det är mer beklämmande för de som inte har fått något specialpedagogiskt stöd, då lagen säger tydligt att alla elever ska ha möjlighet till att studera på sina villkor. Det kan vara ”gråzonsbarnen”, de som inte hörs eller syns eller ”besvärar” läraren och är så pass anonyma att dessa ramlar emellan rätten till stimulerande stöd eller inget alls. Martins berättelse om sin upplevelse av stor frånvaro i ordinarie skolan är ett sådant exempel på att inget stöd eller annan åtgärd fanns till för honom. Utan han kunde sakta söka sig utanför skolans ramar och undervisning till det som motiverade och utmanade honom mer, dataspelens värld. De deltagare som var aktuella för stöd med specialpedagog kände ingen exkludering utan mer som en god möjlighet att träffa en lärare som mötte deltagaren på sin nivå samt att man fick möjlighet att lära sig det som man hade svårt för. Nilholms (2011) uppfattning om att det kan finnas en känsla av exkludering om eleven får lämna klassen för att gå till sin specialpedagog, stämde inte förutom när deltagaren själv ansåg att den inte behövde gå dit i ett speciellt ämne som exempelvis matematik. Kan det vara så att toleransen har ökat med individuellt stöd eller är behovet av att få en lärare som möter dem på sin individuella nivå så pass starkt att exkluderingskänslan försvinner?

På en av folkhögskolorna gavs möjlighet till extra stöd i form av resurstimmar om schemat tillät det. Ingen av skolorna hade någon extra specialpedagogisk personal utan deltagarna ansåg att de fick den hjälp de behövde för att klara sina studier. Mitt syfte i denna studie var att försöka utreda vad som var avgörande för att kunna lyckas med sina studier oberoende av behov av stöd eller inte. Verksamheten på folkhögskolan som deltagarna berättar om, är för mig en beskrivning av en inkluderande verksamhet och som har ett positivt inflytande på deltagarna, då de får vara sig själva, bli bekräftade och få utmaningar. Lärarens engagemang är en avgörande faktor i kunskapsprocessen för att studierna ska lyckas. Intressant är att, i denna inkluderande verksamhet finns det de framgångsfaktorer som deltagaren önskar för att lyckas med sina studier samt bli tillräckligt motiverad för att fortsätta att gå i skolan. Studien understyrker att en inkluderande verksamhet inte behöver vara uppdelat på vad som är normalt och inte. Utan en skolverksamhet kan vara anpassad efter de individer som studerar där just nu och att alla får känna att de ingår i en gemenskap.

6.2 Metoddiskussion

Metoden att använda sig av en halvstrukturerad intervju med öppna frågor gav å ena sidan studien ett rikare innehåll i personliga åsikter och öppnade upp för nya perspektiv som betydelsen av gemenskapen på folkhögskolan och å andra sidan ett innehållsrikt material som skulle analyseras och tematiseras i en komprimerad text.

Jag upptäckte redan i den första intervjun att det var lättare att låta deltagaren få berätta om sin skolgång i kronologisk ordning. Det innebar att intervjuerna tenderade att bli väl långa, samtidigt som det skapades en god relation och jag upplevde att de öppnade upp sig mer och blev mer fria i sina synpunkter. Det fanns en utmaning att få fram tydliga svar på mitt syfte med studien och de tillhörande frågorna utan att förstöra berättelsen. Det blev både klara och tydliga svar men även implicita reflektioner som jag fick följa upp med följdfrågor. Här kan jag se en viss fara med mig som tolkare och som ”folkhögskolefrälst”, att mina följdfrågor blev ledande. Men som Kvale & Brinkmann (2009) lyfter fram i grunddragen för intervjukunskap, är jag och den intervjuade här och nu. Den upplevelse och kunskap som sker i den stunden är vår gemensamma tolkning och kunskapsproduktion. Att då ha valt ett hermeneutiskt tolkningsperspektiv kändes tryggt och att ha samtalet som kunskapsbärare förstärkte det hela. Flera av deltagarnas berättelser understyrker mina tankar och analys av studiens frågeställningar och jag har därför tagit med citat av deltagarna för att förstärka min diskussion.

Den komparativa ansatsen om att låta deltagarna berätta om hur det är att studera på folkhögskolan jämfört med den ordinarie skolan blev en utmaning när jag analyserade all utskrivna textmassa. Ett större jobb, men givande, än jag förväntat mig återstod efter de utskrivna intervjuerna, trots en analys efter varje intervju.

Nu när resultatet finns framför mig är det ett mycket positivt resultat för folkhögskolans form. Som bakgrund av min metoddiskussion anser jag att en kompletterande enkätundersökning hade varit både intressant att luta sig emot men även höjt trovärdigheten på resultatet. Jag grundar detta på att deltagarnas berättelser innehåller mer nöjdhet med sina studier än siffrorna från Folkbildningsrådet, även om dessa också visar på goda resultat (Börjesson, Dalin, Ekström och Rydenstam, 2011). Det kan bero på att urvalet av deltagarna gjordes till viss del av personal på skolan och då omedvetet valde goda representanter, även

om de intervjuade i sin tur ställde upp helt frivilligt. På grund av tidsbrist och ett stort geografiskt område var urvalsmetoden acceptabel. Jag har medvetet låtit citaten ta stor plats i arbetet för att förstärka resultatets trovärdighet.

6.3 Pedagogiska implikationer

Inkludering är ett begrepp som återkommer implicit i deltagarnas berättelser. Att få vara den man önskar sig vara och bli accepterad i gruppen är betydelsefullt, likaså att möta en engagerad lärare som har en tillåtande miljö gör studierna mer lyckade. Ett förhållningssätt där deltagaren får möjligheten till både god personlighet- och kunskapsutveckling. Detta motsvarar Säljös (2008) och Partanens (2007) förklaringar om att goda relationer gynnar lärandet.

I den ordinarie skolan finns det i skollagen (SFS 2010:800) inskrivet rätten att kunna ta del av utbildningen på lika villkor och efter sin egen förmåga. På folkhögskolan finns inte samma formulering inskrivet. Dock är den demokratiska rättigheten starkt präglad i denna verksamhet och många gånger, som även denna studie visar, är delaktigheten i gruppen naturlig, oberoende av funktionshinder eller inte. Möjligheten kan ett hot om statligt skrivna kursplaner i ämnena och betyg på folkhögskolans Allmänna linje, få lärandemiljön att ändra sig och att helheten får anpassa sig till delarna. Vilket kan göra att den sociokulturella gemenskapen kan komma i skymundan och den individuella deltagarinsatsen inom ämnet ökar. Förhoppningsvis följer vi de intervjuades synpunkter om hur positivt det är med gemenskap och med diskussioner som metod i lärandet.

6.4 Fortsatt forskning

En studie med endast åtta deltagare men som ger tydliga gemensamma synpunkter gör att jag gärna vill utöka studien för att förstärka resultatet av att folkhögskolan är en inkluderande verksamhet. En verksamhet som kan motsvara skollagens (SFS 2010:800) syfte med utbildning. Vad är det som gör att deltagarna upplever folkhögskolan mer inkluderande? Finns det historiska grunder som bottnar i att folkhögskolan har uppstått från vuxnas behov av studier och på så sätt har ett mer inkluderande förhållningssätt som motsvarar det specialpedagogiska området än vad den ordinarie skolan har? Friheten att skapa sina egna

kursplaner och som gör att lärandet förändras över tid? Specialpedagogikens svårighet att göra sig hörd i den ordinarie skolan kanske har hittat sitt alter ego på folkhögskolan?

Intressant är också att undersöka hur lärarna ser på verksamheten och vikten av att ha en tillåtande miljö, gruppens betydelse för lärandet och individen. Hur betydelsefull är hela lärmiljön kontra ämnesstoffet?

Sammanfattningsvis anser jag att det har varit mycket lärorikt att få ta del av deltagarnas innehållsrika berättelser och kloka analyser, vilket har gett mig en fortbildning om vad unga vuxna har att berätta om sin upplevelse av skolan.

Referenslista

- Börjesson, Martin, Dahlin, Anders, Ekström, Veronica och Rydenstam, Klas (2011). *Folkhögskoledeltagarundersökning 2010 – Folkbildning för alla?* Stockholm: Folkbildningsrådet.
- Emald, Thomas (2012). *Inkluderande skola – för rätten till en meningsfull skolgång*. Skolverket. <http://www.skolverket.se/om-skolverket/om-oss/nyhetsbrev/2.5111/2.6040/2.6039/inkluderande-skola-1.173803> (Hämtad 2012-10-14).
- Enquist, Barbro (2012). *Peripetin i berättelser om lärande av matematik - 29 röster från allmän linje på två folkhögskolor*. Malmö Högskola/Lärarytbildningen, Master-uppsats.
- Folkbildningsrådet (2012). *Statsbidrag för folkhögskolor 2013 – Kriterier och fördelningsprinciper*. Folkbildningsrådet. Stockholm
- Folkbildningsrådet (2012). *PM 2012-09-21*.
- Folkbildningsrådet (2012). *Studiemotiverande folkhögskolekurs*. Rapport. Folkbildningsrådet. Stockholm
- Folkbildningsrådet (2013). *Årsredovisning med verksamhetsberättelse 2012*. Folkbildningsrådet. Stockholm
- Gustavsson, Bernt (2002). *Vad är kunskap?: en diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*. Stockholm: Statens skolverk.
- Hellberg, Kristina (2007). *Elever på ett anpassat individuellt gymnasieprogram: skolvardag och vändpunkter*. Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2007.
- Henriksson, David (2013). *Unga klandrar sig själv*. Lärarnas Nyheter 2013-02-14. www.lararnasnyheter.se/specialpedagogik/2013/02/14/unga-klandrar-sjalva (Hämtad 2013-04-05)
- Illeris, Knud (2007). *Lärande. 2.*, [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Enskede: TPB

Lidberg, Anneli (2011). *Varför nåddes inte målen i grundskolan? Elevers egna upplevelser av varför de inte nådde målen under sin grundskoletid*. Göteborgs universitet/Institutionen för pedagogik och specialpedagogik, Magister-uppsats.

Nicander, Barbro (2011). *Icke tillträde. En gymnasieskola för alla?*, Göteborgs universitet/Institutionen för pedagogik och specialpedagogik, Magister-uppsats.

Nilholm, Claes (2011). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Nilholm, Claes & Björck-Åkesson, Eva (red.) (2007). *Reflektioner kring specialpedagogik: sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna*. Stockholm: Vetenskapsrådet
Tillgänglig på Internet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/VR2007_05.pdf

Normell, Margareta (2004). *Pedagogens inre rum – om betydelsen av känslomässig mognad*. Lund: Studentlitteratur.

Partanen, Petri (2007). *Från Vygotskij till lärande samtal*. 1. uppl. Stockholm: Bonnier utbildning.

SFS. 1985:1100. *Skollag*

SFS 1991:977. *Förordning om statsbidrag till folkbildningen*

SFS 2010:800. *Skollag*

SKOLFS 1994:1. *Förordning om läroplan för det obligatoriska skolväsendet*

Skolverket (2013). *Snabbfakta*. Utbildningsstatistikenheten.

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik/snabbfakta-1.120821> (Hämtad 2013-08-05)

Skolverket (2011). *Tre av tio utan slutbetyg efter tre år i gymnasiet*.

<http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2011/tre-av-tio-elever-utan-slutbetyg-efter-tre-ar-i-gymnasiet-1.164726> (Hämtad 2013-02-04).

Skolvärlden (2010). *Motivation till lärande*. <http://www.skolvarlden.se/artiklar/motivation-nyckeln-till-larandet> (Hämtad 2013-02-14)

Stukát, Staffan (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

Thurén, Torsten (1991). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Sthlm: Liber

Vernersson, Inga-Lill (2002). *Specialpedagogik i ett inkluderande perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Ödman, Per-Johan (2007). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik. 2., [omarb.]uppl.* Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Bilaga 1

Till berörda studenter och anställa

Hej

Jag heter Eva Marie Bylander är en folkhögskolelärare som just nu studerar en förberedande kurs för specialpedagogik på Malmö högskola. I kursen ingår att skriva en uppsats på 15 poäng och jag har valt att studera hur folkhögskolelever på Allmän linje upplever och har upplevt sina studier. Som arbetsnamn på uppsatsen har jag valt "Folkhögskolan – en vändpunkt med pedagogiska framgångsfaktorer?" Kan du som vuxen studerande ge en bild av vad som är avgörande för att man ska lyckas med sina studier?

Med mitt arbete hoppas jag kunna få fram faktorer som de studerande säger sig ha påverkat deras studier både positivt och negativt.

Min önskan är att få träffa studerande på Allmän linje på två olika skolor. På första träffen vill jag presentera mig och mitt arbete och på så sätt få fyra frivilliga från vardera skola att ställa upp på intervjuer. Dessa intervjuer kommer vara mer som ett fritt samtal kring sin egen upplevda studietid, både på ordinarie skolan och på folkhögskolan. Intervjuerna kommer att spelas in, endast för uppsatsskrivandet, vilket innebär att det bara är jag som lyssnar på inspelningarna. Det innebär också att inspelningarna kommer att raderas när uppsatsen klar. Jag planerar att genomföra intervjuerna på respektive skola.

All information kommer att behandlas konfidentiellt och alla uttalande aidentifieras. Även skolorna kommer vara anonyma.

Jag vill således framhålla att det är helt frivilligt att delta. Dock är medverkan av största betydelse.

Med möjligheten att få belysa studerande på folkhögskolor deras upplevelse av sina studier, hoppas jag kunna ge ytterligare en inblick om vilka faktorer som anses vara betydelsefulla för den studerande och dess studier.

Med vänliga hälsningar

Eva Marie Bylander
Specialpedagogik, förberedande kurs
Malmö Högskola
eva.marie.bylander@gmail.com

Handledare:
Birgitta Lansheim
birgitta.lansheim@mah.se

Bilaga 2

Intervjufrågor och Checklista

- Presentation och upplägg av intervjun.
- Tekniken och hur den ska användas. Anonymitet!
- Varför gör jag detta
- Var tydlig när vi startar.

Vad gör du nu? (Folkhögskolan)

- Kurs, ämnen, hur länge?
- Mål med studierna?
- Varför sökte du hit? Vem?

Tidigare skolgång

- Beskriv din tidigare skolgång
 - Förskola, grundskola gymnasium
 - Hur – pedagogiken
 - Hur var lärarna, arbetssätt
 - Hur såg stödet, hjälpen ut till att klara av studierna.
 - *Utveckla, utveckla*
 - Beskriv bästa, sämsta minnen
 - Din förklaring till varför det gick som det gick.
 - Specialpedagogik
 - Vilka typer av känslor, agerande hade du under denna tid (förskola, grund o gymn)

Sammanfatta

- **Folkhögskolan (från ditt perspektiv)**

- Beskriv din skolgång idag
- Beskriv pedagogiken, lärarnas arbetssätt
- Stöd? Resurser?
- *Sammanfatta*
- Om du jämför dagen studier och tidigare studier, kan du utveckla skillnaderna mellan den vanliga skolan och folkhögskolan?
- Varför fungerar det idag?
- Vad tror du är orsaken? Faktorer?
- Känslomässig upplevelse som barn kontra vuxen
- *-utveckla, utveckla.*

- **Framtiden**

- Beskriv dina upplevda skillnader som vuxenstuderande kontra barn.
- Pedagogerna, kamraterna och miljö.
- Hur tycker du skolan har påverkat dig?
- Hur tycker du folkhögskolan har påverkat dig?
- När vände det med dina studier?
- Vad tror du att det berodde på?
- Beskriv din känsla?
- Vilka mål har du nu?
- Hur ser du på framtiden?
- Tips från den intervjuade